

Zagreb, 14. lipnja 2017.

Broj: 3600/2017

POZIV NA SKUPŠTINU HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE

Na temelju zaključka 11. sjednice održane 16. ožujka 2017. godine,
Upravni odbor Hrvatske odvjetničke komore saziva redovitu
Skupštinu Hrvatske odvjetničke komore
u subotu 8. srpnja 2017. s početkom u 10.30 u Zagrebu, Koturaška 53/II.

Upravni odbor predlaže sljedeći
DNEVNI RED

1. Otvaranje Skupštine i izbor članova Radnog predsjedništva, zapisničara i ovjervitelje zapisnika
2. Usvajanje dnevnog reda Skupštine
3. Ovjera zapisnika Skupštine Hrvatske odvjetničke komore održane 9. srpnja 2016. godine (objavljen u časopisu "Odvjetnik" br. 9-10/16)
4. Pozdravne riječi gostiju
5. Izvješće predsjednika Hrvatske odvjetničke komore
6. Izvješće glavnog tajnika
7. Izvješće blagajnika
8. Izvješće disciplinskog tužitelja
9. Izvješće predsjednika Disciplinskog suda
10. Izvješće predsjednika Višeg disciplinskog suda
11. Izvješće predsjednika Odvjetničke akademije
12. Izvješće predsjednika Centra za mirenje
13. Izvješće predsjednika Udruge odvjetničkih vježbenika
14. Završni račun HOK-a za 2016. godinu
15. Financijski plan HOK-a za 2018. godinu
16. Izvješće Nadzornog odbora o pregledu financijskog poslovanja
17. Rasprava o točkama 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15. i 16.
18. Donošenje odluka o točkama 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15. i 16.
19. Prijedlog za razrješenje članova disciplinskih tijela HOK-a
20. Glasanje za razrješenje članova disciplinskih tijela HOK-a
21. Prijedlog kandidata za dopunske izbore članova disciplinskih tijela HOK-a koji je utvrdio Upravni odbor HOK-a
22. Glasanje za dopunske izbore članova disciplinskih tijela HOK-a i proglašavanje rezultata izbora

Članovi Skupštine dužni su prisustvovati Skupštini.

Skupštinu Komore čine:

- predstavnici svih odvjetničkih zborova Komore izabrani na godišnjim skupštinama zborova
- predsjednik Komore, predsjednici svih odvjetničkih zborova, predsjednik Disciplinskog suda Komore, predsjednik Višeg disciplinskog suda Komore, disciplinski tužitelj Komore, bivši predsjednici Komore koji nisu u mirovini i predsjednik Udruge odvjetničkih vježbenika

Predsjednik zbora je predstavnik Skupštine po položaju, a broj predstavnika odvjetničkih zborova određuje se tako da svaki zbor izabire po jednog predstavnika u Skupštinu na svakih započelih 50 (pedeset) svojih članova.

Skupština se može održati i donositi pravovaljane odluke ako joj prisustvuje većina svih članova.

Skupština donosi odluke većinom glasova prisutnih članova.

Član Skupštine kojemu je pravomoćnom odlukom izrečena mjera zabrane obavljanja odvjetništva na određeno vrijeme, ili kojemu je obustavljeno pravo na obavljanje odvjetništva, nema pravo sudjelovati u radu Skupštine. U slučaju da zbor ne izabere člana Skupštine umjesto člana kojemu je izrečena pravomoćna mjera zabrane obavljanja odvjetništva na određeno vrijeme, ili kojemu je obustavljeno pravo na obavljanje odvjetništva, do dana održavanja Skupštine i o tome ne obavijesti HOK, quorum Skupštine prilagođuje se smanjenom broju članova.

Skupštini mogu biti nazočni i svi ostali članovi Hrvatske odvjetničke komore.

UPRAVNI ODBOR HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE
PREDSJEDNIK: Robert Travaš,

Uvodnik / Introductory note

- mr. sc. Ive Brkić, odvjetnik u Zadru, predsjednik OZ Zadarske županije 2
Ive Brkić, lawyer from Zadar, president of the CBA local chapter of Zadar county

Iz Hrvatske odvjetničke komore / From the Croatian Bar Association

- Priznanje Zaklade dr. sc. Jadranko Crnić za 2016. godinu HOK-u 4
CBA awarded 2016 Recognition by Jadranko Crnić Foundation

- Teniski turnir odvjetnika i odvjetničkih vježbenika HOK-a 6
Lawyers and lawyer trainees meet in a tennis tournament

Članci i rasprave / Articles and Discussions

- Ivana Đuras: Zaštita ljudskih prava tijekom policijskih postupaka 8
Protection of human rights during police procedures

- Antun Šagovac: Sankcioniranje pogrešne primjene pravila 19
o teretu dokazivanja u parničnom postupku
Sanctioning errors in the application of burden of proof rules in civil proceedings

- Luka Jelčić: Prijedlog izmjena zakona o žigu 33
Proposal for amending the law on trademark

Prenosimo iz tiska / From the press

- “Prisežem da ću posao odvjetnika obavljati savjesno, pošteno i dostojanstveno” 36
„I swear to practice law conscientiously, with honesty and dignity“

Engleski za odvjetnike / English for lawyers

- Kolokacije u jeziku prava: Što s posrnutim bankama – bail them out ili bail them in? 38
Collocations in the language of law: Failing banks – should they be bailed out or bailed in?

Hrvatski za odvjetnike / Croatian for lawyers

- Dativ, lokativ i instrumental, sličnosti i razlike 40
Dative, locative and instrumental cases, their similarities and differences

Prisege / Oaths

- Prisege dane 17. svibnja 2017. 42
Oaths taken on 17 May 2017.

In memoriam / Obituaries

- Željko Andrijević 44

Piše:

.....
 mr. sc.

Ive Brkić,

odvjetnik u Zadru,
 predsjednik OZ-a
 Zadarske županije

Poštovane kolegice i kolege,

primala mi je čast napisati nekoliko misli u uvodniku našega časopisa *Odvjetnik* i moram priznati kako osjećam veliku odgovornost za svaku napisanu riječ. Časopis *Odvjetnik* je službeno glasilo hrvatskih odvjetnika od 1927. godine, a svojevrsni je nasljednik lista Mjesečnik koji je zasnovan kao službeni glasnik Pravničkog društva osnovanog 1875. godine, a takvo nasljeđe i tradicija zahtijevaju duboko poštovanje onih koji imaju priliku ugraditi poneku misao u bogato nasljeđe časopisa.

U vrtlogu svakodnevnih obaveza prema našem pozivu i strankama, mi odvjetnici često štedimo vrijeme na sebi, da bismo svoje vrijeme prepuštali drugima, tuđim problemima i pravnim izazovima, radi čega nam najviše nedostaje dragocjenog vremena. Zato bih smatrao velikim uspjehom, kada biste odvojili dio svoga vremena za ovaj uvodnik. Odlučio sam podijeliti s vama neka svoja razmišljanja o pojavama, za koje znam da negativno utječu na rad svih sudionika u pravosuđu, a ponajviše na rad odvjetnika.

Vjerujem da ste imali priliku primijetiti da pred istek mandata svakoga saziva Hrvatskoga sabora, predsjednik Sabora u odlasku ili pak član Odbora za zakonodavstvo ili zastupnik konstatira kako je s velikim uspjehom zakonodavac u proteklom razdoblju izmijenio ili donio gotovo tisuću zakona, a koliko podzakonskih akata teško je uopće evidentirati. (Sabor je u sedmom mandatu, u kojem je SDP imao većinu, donio ukupno 820 zakona, od čega 658 po hitnom postupku. U prethodnom šestom sazivu u kojem je HDZ imao većinu donio ih je 814, od čega hitnih čak 706.)

Dakle, mjerilo uspješnosti rada zakonodavca postala je učestalost izmjena postojećih zakonskih rješenja. A je li to dokaz kvalitetnog rada Sabora ili suprotno – dokaz da se zakoni donose nedovoljno promišljeno? Tko se uopće može snaći u toj poplavi zakona?

Smatram da je najbolji zakon onaj koji se ne mijenja ili se vrlo oprezno i rijetko mijenja, jer mi koji ga primjenjujemo imamo priliku temeljito izučiti takav zakon, sudska praksa ima priliku

ODVJETNIK 5-6/2017.

Glasilo-Časopis Hrvatske odvjetničke komore, Zagreb, 5 - 6 2017., god. 89.
 Journal of the Croatian Bar Association, Zagreb, 5 - 6 2017, annual file 89

Glavni i odgovorni urednik: Robert Travaš, odvjetnik, Zagreb, Jurkovićeva 24, tel: 466665; fax: 4665666; robert.travas@tip.hr, **Urednik:** dr. sc. Tin Matić, odvjetnik, Zagreb, Vlaška 95, tel: 6170791, fax: 6170792, tin.matic@zg.t-com.hr, **Izvršna i grafička urednica:** Nataša Barac, Zagreb, Koturaška cesta 53, tel: 6165207, fax: 6170 838, e-mail: hok-cba@hok-cba.hr, **Uredništvo:** Mladen Klasić, Maroje Matana, Ingrid Mohorovičić-Gjanković, Leo Andreis, Marijan Hanžeković, Ranko Pelicarić, Mladen Sućević, Igor Hrabar, mr. Šime Pavlović, Ivica Crnić, Mario Janković, Boris Jukić, dr. sc. Atila Čokolić – odvjetnici, Arno Vičić, odvjetnik u m., Mato Arlović, sudac Ustavnog suda RH, mr. sc. Hrvoje Momčinović, sudac Ustavnog suda u m., Mladen Žuvela, sudac Ustavnog suda u m., mr. sc. Iris Gović Penić, sutkinja Županijskog suda u Zagrebu **Lektor:** Zvonko Šeb, **Tisak:** Kerschoffset d.o.o., Zagreb, **Grafička priprema:** P.L. Studio, Zagreb. **Fotografije:** Grgur Žučko, Nataša Barac.

Uredništvo

Zagreb, Koturaška cesta 53/II
 tel: 6165 207; fax: 6170 838
 e-mail: hok-cba@hok-cba.hr

Prodaja oglasnog

prostora-marketing

1/1-6.800,00 kn,
 1/1 (omot)-7.800,00 kn,
 1/2-3.800,00 kn

Izdavač

Hrvatska odvjetnička komora, Zagreb
 Koturaška cesta 53/II
 tel: 6165-200; fax: 6170-686
 www.hok-cba.hr

IBAN HR66 2360000-1101268409 **Godišnja pretplata za tuzemstvo** 200,00 kn, **za inozemstvo** 40 eura, **pojedinačni broj** za tuzemstvo 40,00 kn, za inozemstvo 8 eura.

Copyright © Hrvatska odvjetnička komora 2008.

Niti jedan dio ove publikacije ne smije se objaviti bez posebnog odobrenja izdavača.

Svi potpisani tekstovi odražavaju stavove i mišljenja isključivo njihovih autora, a ne Hrvatske odvjetničke komore, urednika i Uredništva Časopisa-glasila "Odvjetnik". Uredništvo zadržava pravo objave primljenih materijala u časopisu i/ili na web stranici HOK-a. Materijali objavljeni na web stranici ne honoriraju se.

oblikovati najbolje načine tumačenja, a građani imaju priliku uživati u pravnoj sigurnosti i stabilnosti. Sve ili mnoge nespretnosti zakonodavnih rješenja može riješiti sudska praksa i poneka nužna izmjena i dopuna zakona, dok korjenite izmjene osnovnih zakona dovode do potpune pravne nesigurnosti kako građana kao adresata pravne norme tako i presuđivača.

Suvremeni odvjetnik uz sve izazove odvjetništva, čini mi se, navíše trpi to zakonodavno „nasilje“ onih koji smatraju da su njihovi pretходnici donosili loše zakone koje će oni popraviti, da će njihovo promišljanje o pravu donijeti revolucionarni napredak koji će razriješiti probleme i nagomilane predmete pred sudovima i drugim državnim tijelima. Vrijeme je pokazalo da stalne izmjene zakona ne donose ništa dobro.

Hrvatskom odvjetništvu trebaju tradicija i stabilnost, kao preduvjet neovisnosti, a tradicija i stabilnost donose ugled i povjerenje, osiguravaju kvalitetu rada i života inokosnog odvjetnika iz Zadra, Vukovara, Zagreba, Dubrovnika...

Istovremeno, dok se neki narodi u tolikoj mjeri pridržavaju tradicije da na sudu nose bijele perike, Hrvatska odvjetnička komora bori se da obrani neovisnost odvjetništva u Hrvatskoj i stalno i iznova iznosi povijesne i tradicijske argumente i ukazuje na ulogu odvjetništva kao temelja pravosuđa, kako bi se sačuvala osnova – neovisnost i ugled odvjetništva.

Jedan od izazova je pretjerana zakonodavna aktivnost, drugi je nedovoljno poštivanje tradicije i pravne kulture od određenih struktura koje bi rasplinule odvjetništvo i izjednačile ga s trgovinom robama i uslugom, ne poštujući tradiciju i pravnu kulturu u kojoj je jedan od izvora odvjetništvo kao početak pravne misli u Republici Hrvatskoj.

Najveće izazove odvjetništvu nameću tijela koja zapravo predstavljaju sve nas – Republiku Hrvatsku, te ispada da su oni spremni žrtvovati stotine godina tradicije kako bi udovoljili novitetima iz nekih drugih zemalja, pritom ne poštujući pravni razvoj i pravnu kulturu koja je nužna pretpostavka i koja je oblikovana kroz Zakon o odvjetništvu, Kodeks i Tarifu. Nažalost, ne traži se način da se tradicija i povijesni razvoj zadrže, već se čak fabriciraju tobožnji uvjeti Europske unije koji to zapravo i nisu,

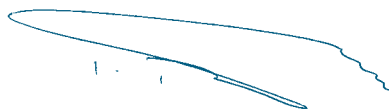
ali se pogrešno tumače, često više radi pogrešaka u prijevodu ili tumačenju nego radi toga da se naštetiti odvjetništvu. U hrvatskom pravnom sustavu, a osobito u odvjetništvu, nema mjesta slobodnom oglašavanju odvjetnika televizijskim i drugim reklamama u kojima odvjetnici sami sebi pridaju nadnaravne pravne sposobnosti i zavaravaju nerealnim uspjesima u sporovima pred sudovima, nema niti mjesta ukidanju Tarife o nagradama i naknadi za rad odvjetnika, jer bi to značilo kaos. U Republici Hrvatskoj ne može netko tko nije odvjetnik biti vlasnik odvjetničkog društva, jer to negativno utječe na razinu kvalitete odvjetništva i duboko je usađeno u korijene tradicije u odvjetništvu. To su samo neki od izazova koji se pokušavaju nametnuti bez valjanih argumenata, metodom „transplantacije“ iz pravnih sustava s posve drugačijom pravnom kulturom i razvojem. Ti birokratski izazovi („nasilje“) na normativnom planu, najveći su izazovi suvremenog odvjetništva.

Tradiciju i stabilnost odvjetništva može osigurati samo neovisna Hrvatska odvjetnička komora, stabilnost odvjetništva koje je integralni dio pravosuđa, neovisnog odvjetništva, odvjetništva bez kojega ne bi bilo ideala pravde, niti društvo moglo funkcionirati kao cjelina.

Smatram da je vraćanjem korijenima odvjetništva, kroz povijest, tradiciju, insistiranje na ugledu odvjetništva i argumentirano suprotstavljanje promjenama suprotnim pravnoj kulturi i tradiciji, moguće postići da većini odvjetnika bude lakše obnašati ovaj časni poziv i da će ga obnašati uspješnije.

Odvjetništvo u Republici Hrvatskoj ima dobru budućnost, jer su temelji odvjetništva duboko ukopani u temelje društva, jer bez neovisnog odvjetništva ne može postojati pravni sustav koji je rezultat razvoja pravne kulture kroz tisuće godina pravne tradicije na našim prostorima.

Mi smo baštinici te pravne kulture i trebamo je braniti neprobojnim bedemom pravnih i povijesnih argumenata.

Dodijeljena priznanja Zaklade dr. sc. Jadranko Crnić

Piše:
Nataša Barac

izvršna urednica

Zaklada dr. sc. Jadranko Crnić dodijelila je početkom lipnja priznanja za doprinose i postignuća u pravnoj struci u Republici Hrvatskoj. Najviše priznanje Zaklade, Nagradu dr. sc. Jadranko Crnić za cjeloživotni doprinos i iznimna postignuća u pravnoj struci i promociji vladavine prava u Republici Hrvatskoj, na prijedlog Udruge hrvatskih sudaca, dodijeljeno je Ani Garačić, sutkinji Vrhovnog suda

Republike Hrvatske i zamjenici predsjednika tog suda, dok su priznanja za dugogodišnje uspješno organiziranje pravnih skupova dodijeljena Hrvatskoj odvjetničkoj komori za 35 godina održavanja "Dana hrvatskih odvjetnika". Priznanje za objavljenu knjigu od važnosti za unapređenje pravne struke u prethodnoj godini dodijeljeno je dr. sc. Desanki Sarvan za knjigu "Ljudsko pravo na vodu – pravno utemeljenje i implikacije implementacije".

Predsjednik Zakladne uprave dr. sc. Zoran Pičuljan istaknuo je da Zaklada već sedam godina dodjeljuje priznanja "onima koji su zaslužili priznanje pravne struke zbog svog razmišljanja o mjestu pravnog poziva u društvu i o pravnoj državi".

"Osjećam posebno zadovoljstvo što sam baš ja taj koji dodjeljuje ovo priznanje Hrvatskoj odvjetničkoj komori, jer sam bio jedan od organizatora prvog Dana odvjetnika", rekao je akademik Jakša Barbić, podsjetivši kako se u to doba drugačijeg političkog i socijalnog okruženja rodila ideja o istupanju u javnosti i ukazivanju na položaj odvjetnika koji je bio ugrožen. Podsjetio je i na veliku ulogu Marija Kosa, te na to da je tema prvog Dana odvjetnika bila "Trenutak odvjetnika danas i njegova perspektiva u budućnosti".

"Tada smo branili ideju da odvjetnik mora biti nezavisan, potpuno slobodan i da se na njega ne smije utjecati", istaknuo je Barbić, dodajući da se tada pojavila i ideja o specijalizaciji odvjetnika te da su u 35 godina održavanja Dana hrvatskih odvjetnika obrađivane važne teme za odvjetništvo, Hrvatsku i za vladavinu prava.

"Hvala za sve što ste učinili do sada i očekujemo da tako nastavite i dalje", rekao je Jakša Barbić.

U ime HOK-a priznanje je primio predsjednik Komore Robert Travaš koji je, zahvalivši na priznanju, kazao kako ono ima "višestruko značenje za hrvatsko odvjetništvo".

*Akademik Jakša Barbić
i predsjednik HOK-a
Robert Travaš*

“To je najljepša zahvala Mariju Kosu, idejnom začetniku Dana hrvatskih odvjetnika, ali i Krešimiru Abelu, Arnu Vičiću, Ratku Žuriću, Marijanu Hanžekoviću, Ranku Pelicariću, Leu Andreisu i drugim kolegicama i kolegama koji su osmislili i započeli s održavanjem Dana hrvatskih odvjetnika, kao i svim zaposlenicima Komore, te kolegicama i kolegama koji su svojim angažmanom to i omogućili”, rekao je predsjednik HOK-a pozdravljajući sve nazočne, a posebice članove obitelji Crnić.

Ovo priznanje, nastavio je, šalje “još jednu ne manje važnu poruku stručnoj, ali i cjelokupnoj javnosti, a to je uloga odvjetnika u svakodnevnom životu hrvatskog društva i naš doprinos tome društvu”. U javnosti se često odvjetnici i odvjetništvo prikazuju uglavnom negativno, a do javnosti nikada ne dolaze dobre i korisne aktivnosti koje čine hrvatski odvjetnici i HOK, istaknuo je Travaš dodajući da hrvatski odvjetnici nisu neosjetljivi te da već desetljećima na temelju svoje volje i odluke pružaju apsolutno besplatnu pravnu pomoć građanima Republike Hrvatske.

Odvjetnici i HOK sve svoje aktivnosti i svoj rad financiraju isključivo sredstvima svojih članova, a sve to radi održavanja apsolutne neovisnosti odvjetništva, rekao je.

“Uspjeh Dana odvjetnika koji ste prepoznali i koji je samo jedan od brojnih aktivnosti i predavanja ili okruglih stolova koje održava HOK, priznanje je svim odvjetnicima koji su

svojim angažmanom pridonijeli tom uspjehu. U ime 4.700 odvjetnika i 1.600 odvjetničkih vježbenika u Republici Hrvatskoj, u ime svih mojih prethodnika i onih koji su se brinuli o tome da se svake godine održe Dani hrvatskih odvjetnika s kvalitetnim sadržajem i stručnim raspravama, iskreno vam zahvaljujem. Ovo nam priznanje doista puno znači”, zaključio je predsjednik HOK-a.

Ana Garačić zahvalila je Udruzi sudaca, predsjedniku Udruge sucu Đuri Sessi i Zakladi dr. sc. Jadranko Crnić na dodijeljenoj nagradi. U svom se govoru prisjetila svog profesionalnog puta koji ju je doveo do toga da postane prva žena koja je primila Nagradu dr. sc. Jadranko Crnić i prva aktivna sutkinja koja ju je primila. “Nije lako govoriti o sebi ali ponosno ističem da je, zahvaljujući mom trudu, Vrhovni sud Republike Hrvatske jedini vrhovni sud jedne zemlje članice Europske unije koji sve svoje presude objavljuje na javnoj internetskoj stranici”, kazala je Ana Garačić.

Zaklada dr. sc. Jadranko Crnić osnovana je u spomen na Jadranko Crnića, iznimnog pravnog znalca, prvog predsjednika Ustavnog suda Republike Hrvatske i jednog od ključnih ljudi hrvatske pravne struke posljednjih desetljeća. Glavna je svrha Zaklade dodjela nagrade s imenom dr. sc. Jadranko Crnića vrsnim pravnicima za njihov cjeloživotni doprinos i iznimna postignuća u pravnoj struci i promociji vladavine prava u Republici Hrvatskoj.

*Sudac VS RH Đuro Sessa
i sutkinja VS RH Ana Garačić
(lijevo)*

*Predsjednik Zakladne uprave
Zoran Pičuljan s laureatima*

Odličan tenis

na XXIII. Teniskom turniru odvjetnika i odvjetničkih vježbenika HOK-a

Pišu:

Andrija Bagarić,
odvjetnik u Zagrebu
i
Nataša Barac,
izvršna urednica
Odvjetnika

Senka Zuber Šanjek, odvjetnica iz Varaždina s prijelaznim peharom koji se dodjeljuje najuspješnijem natjecatelju / ici

Hrvatski odvjetnici i odvjetnički vježbenici već 23 godine odmjeravaju svoje snage na teniskim terenima. Ovogodišnji teniski turnir bio je organiziran u Zagrebu od 25. do 28. svibnja, a u čak jedanaest kategorija natjecao se 61 sudionik.

Sport oduvijek spaja ljude pa su i odvjetnički teniski turniri uvijek dobra prilika da se odvjetnici druže izvan profesionalnih okvira. Organizatori zato ponosno ističu da je na XXIII. prvenstvu odvjetnika i odvjetničkih vježbenika sudjelovao veliki broj novih sudionika, a posebno ih veseli i veliki broj dama u svim kategorijama kao i sudjelovanje velikog broja mladih kolega, odvjetničkih vježbenika. Na turniru je prikazan odličan tenis u brojnim kategorijama: tenisači su bili podijeljeni po spolovima i godinama (dame, kako priliči, u dvije dobne kategorije, a muškarci u čak pet), a osim pojedinačnih mečeva, organizirani su i mečevi u parovima za žene i muškarce, te u mješovitim parovima. Tijekom tri dana prikazan je odličan tenis, a turnir je održan u kolegijalnom i prijateljskom ozračju "bez sporova i nagodbama na zadovoljstvo svih". Svi sudionici i gosti dobili su majice, a podijeljene su i nagrade za 1., 2., (#) i 3/4 mjesto u svim kategorijama.

U ženskom dijelu turnira pobijedile su, u svojim kategorijama, Senka Šanjek Zuber, odvjetnica iz Varaždina i Sunčica Ivanišević Kukoč, odvjetnica iz Splita, dok su u ženskim parovima slavile Silvija Monterisi, odvjetnica iz Splita i Ksenija Kantura, odvjetnica iz Zaboloka.

Pobjede na muškom turniru odnijeli su u najmlađoj kategoriji Goran Jukopila, odvjetnički vježbenik iz Pule, zatim u drugoj kategoriji 35+ Nikola Slivonja Bošković, odvjetnik iz

Zagreba, a u kategoriji 45+ Andrija Bagarić, odvjetnik iz Zagreba. U dobnoj skupini 55+ pobjednik je bio Ranko Đokić, odvjetnik iz Pule, a u skupini 60+ Mate Matić, odvjetnik iz Zagreba. U muškim parovima dominirao je par Mate Matić-Marko Koprčina, odvjetnici iz Zagreba, a u mješovitim parovima pobijedio je par Senka Zuber Šanjek, odvjetnica iz Varaždina i Goran Devrnja, odvjetnik iz Zagreba.

Osim na teniskim terenima, sudionici turnira, družili su se uz muziku i na domjencima u teniskom centru te na "players partyju" na kojem je bilo osamdesetak sudionika i gostiju. Uz velike zahvale Hrvatskoj odvjetničkoj komori i Odvjetničkom zboru Zagreb na pokroviteljstvu i podršci, svi sudionici iskazali su i želju za sudjelovanjem na idućem natjecanju za čiju organizaciju je interes pokazalo više odvjetničkih zborova.

Zaštita ljudskih prava tijekom policijskog postupanja

Piše:

Ivana Đuras,
samostalna
ustavnosudska
savjetnica, Ustavni sud
Republike Hrvatske

Sažetak

Članak koji slijedi daje analizu ljudskih prava i njihove zaštite pri aktivnosti policijskih djelatnika tijekom kriminalističkog postupanja i obrade kaznenih djela i prekršaja. S obzirom na to da su upravo policijski djelatnici prve službene osobe koje dolaze na mjesto događaja, detektiraju dokaze, ali ostvaruju i prvi kontakt s osumnjičenicima, oštećenima, kao i sa svjedocima, izuzetno je važna njihova svijest o mogućim kršenjima temeljnih ljudskih prava tijekom policijskog postupanja koja kasnije, u kaznenom ili prekršajnom postupku, mogu znatno narušiti kvalitetu i zakonitost prikupljenih dokaza.

Pojedini navedeni primjeri zorno prikazuju propuste ili nepravilnosti koji mogu dovesti do pojave nezakonitih dokaza i/ili utvrđenja nepravičnog suđenja te posljedično tome i do ukidanja pravomoćnih sudskih presuda u postupcima pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske, kao i pred Europskim sudom za ljudska prava. Ulaganje dodatne pažnje prilikom policijskog postupanja s potencijalnim okrivljenikom, oštećenikom ili svjedokom, ukazuje se kao nužnost u svjetlu osiguranja pravičnih postupovnih jamstava, imajući u vidu da se pri ocjeni ustavnih tužbi i zahtjeva postupak sagledava kao jedinstvena cjelina. Ključne riječi: policija, ljudska prava, zaštita

Uvod

Dvanaest dokaznih radnji propisanih Zakonom o kaznenom postupku (Narodne novine, broj 152/08., 76/09., 89/11. i 121/11. – pročišćeni tekst, 143/12., 56/13., 145/13. i 152/14.,

u daljnjem tekstu: ZKP/08), a koje u prethodnom postupku provodi policija manje-više samostalno, jesu: pretraga osobe, pretraga doma i drugih prostorija, pretraga pokretnih stvari, privremeno oduzimanje predmeta, ispitivanje okrivljenika, ispitivanje svjedoka, očevid, uzimanje otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela, dokaz snimkom, dokaz ispravom, elektronički dokaz i posebne dokazne radnje. Gledajući formu prethodnog postupka i jamstvo pravičnog suđenja iz članka 29. stavka 5. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14., u daljnjem tekstu: Ustav), vidljivo je da prethodni postupak nije kazneni postupak, već da čini niz međusobno isprepletenih neformalnih postupanja i formaliziranih radnji državnog odvjetnika i policije koje nisu podvrgnute vremenskom redoslijedu i ne ovise izravno o upisu kaznene prijave u upisnik. Europski pravni standardi vezani uz postupke koji prethode sudskom kaznenom postupku gotovo su jednaki kao i standardi pravičnog suđenja koji se odnose na sam sudski postupak (sudsku istragu, potvrđivanje optužnice i suđenje). Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) prethodne neformalne postupke podvodi pod zajednički pojam “predsudskog stadija” (*pre-trial stage*) ili “predsudskog postupka” (*pre-trial proceedings*), te ih promatra kao jedinstvenu cjelinu i sastavni, neodvojivi dio cjelokupnog kaznenog postupka. Zbog toga za prethodne postupke zahtijeva ispunjenje istih procesnih jamstava pravičnog suđenja, kao i za sudske postupke koji će uslijediti.

Ustavni i konvencijski standardi

Prema ustaljenoj praksi ESLJP-a, pojedini zahtjevi pravičnog suđenja iz članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 18/97., 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak, 14/02. i 1/06., u daljnjem tekstu: Konvencija), u stadijima postupka prije suđenja relevantni su, primjerice, zahtjev za razumnim trajanjem prethodnog postupka ili za osiguravanjem prava obrane, s obzirom na to da pravičnost/poštenost suđenja može biti ozbiljno narušena ako dođe do propusta u početnim fazama postupka (npr. predmet ESLJP-a Kuralić protiv Hrvatske). Ustav članom 29. jamči pravično suđenje u sudskim postupcima, a važnu ulogu u osiguranju zahtjeva pravičnog suđenja u kaznenim aspektima ima i domaće zakonodavstvo. Važnost ugradnje odgovarajućih jamstava iz članka 6. Konvencije u postupke prije suđenja koje uređuju domaći zakoni o kaznenom postupku, ESLJP posebno je jasno naznačio u slučaju Salduz protiv Turske. Također, važnost kvalitete domaćeg kaznenog procesnog zakonodavstva kada je riječ o lišavanju slobode osoba te obvezu da to zakonodavstvo bude usklađeno s Konvencijom, ESLJP je naznačio u predmetu Mooren protiv Njemačke.

Države potpisnice Konvencije, među kojima je i Republika Hrvatska, moraju poštivati prava i slobode zajamčene Konvencijom te djelotvorno rješavati povrede tih prava na nacionalnoj razini. Kako je sudska praksa izvor prava, osim prakse redovnih sudova i Ustavnog suda Republike Hrvatske, izvor prava dakako je i praksa ESLJP-a, koja predstavlja supsidijarni mehanizam zaštite ljudskih prava, odnosno, građane štiti od povreda koje redovni sudovi i Ustavni sudovi nisu ispravili na nacionalnoj razini.

Sudska praksa ESLJP-a, uz praksu Ustavnog suda, trebala bi biti konzultirana tijekom vođenja sudskih postupaka i sastavljanja odluka, kako bi se prilikom odlučivanja o pravima i obvezama pojedinaca osiguralo da politika odlučivanja i zakonodavstvo budu u cijelosti usklađeni s Ustavom i Konvencijom.

Presude i odluke u predmetima pred ESLJP-om, donesene u odnosu na Republiku Hrvat-

sku, obvezujuće su za državu koja je dužna poduzeti potrebne mjere za izvršenje svake presude i osigurati da se takve povrede ne ponavljaju u budućnosti.

U tom cilju, poznavanje i razumijevanje prakse ESLJP-a nužno je za pravilnu primjenu Konvencije i konvencijskih standarda na nacionalnoj razini, što je preduvjet smanjivanju broja zahtjeva protiv Republike Hrvatske pred ESLJP-om.

Ustavna prava osumnjičenika u okviru policijskog postupanja uz praksu Ustavnog suda i ESLJP-a

Državni odvjetnik, prema danas važećem ZKP/08, dobiva značajniju ulogu, što je u skladu sa svim novijim reformama europskih kaznenih postupaka koje obilježava razdvajanje funkcija istraživanja i odlučivanja u prethodnom postupku; istraživanje je povjereno državnom odvjetniku, a odlučivanje, posebno kad su u pitanju prava i slobode građana, prepušteno je sudu. Policijski službenici uvijek su bili i jesu “desna ruka” državnog odvjetnika, svojevrsni specijalizirani “servis”, o čijoj kvaliteti i zakonitosti postupanja u znatnoj mjeri ovisi smjer daljnjeg kaznenog postupka. Od prvog susreta s mjestom događaja, osumnjičenikom, svjedocima ili žrtvom, od samog početka obrade kaznenog/prekršajnog predmeta, policijski službenici osiguravaju i djelotvornu zaštitu ljudskih prava svakog građanina s kojim stupaju u kontakt.

Ustav je pravo na jednakost svih pred zakonom zajamčio člankom 14. stavkom 2. koje je deklaratorne naravi i koje se u kontekstu policijskog postupanja najčešće veže uz diskriminatorno postupanje prilikom provođenja kriminalističkog istraživanja. Prilikom svake poduzete radnje, policijski bi djelatnici trebali prema svim građanima postupati neovisno o poziciji u procesu, na način da im jamče jednaka prava i slobode, neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Ovdje valja podsjetiti na stajalište Ustavnog suda da “članak 14. stavak 2. Ustava sadrži opće jamstvo jednakosti svih pred zakonom. Ono se

mora sagledavati zajedno sa stavkom 1. iste ustavne odredbe, koji sadrži ustavno jamstvo nediskriminacije u ostvarivanju svih Ustavom i zakonima zajamčenih prava i sloboda. Članak 14. Ustava nije samostalna pravna osnova za ustavnu tužbu, već mora biti istaknut zajedno s nekim drugim (materijalnim) pravom za koje podnositelj smatra da mu je povrijeđeno.” Zbog toga je građanin koji je na neki od mogućih načina diskriminiran tijekom policijskog postupanja ovlašten zaštitu prvenstveno potražiti u skladu s člankom 16. Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, broj 85/08, 112/12) te potom, u slučaju sudske odluke koja je za njega nepovoljna, podnijeti ustavnu tužbu ističući članak 14. Ustava i određeno materijalno pravo za koje smatra da mu je povrijeđeno u konkretnom slučaju. Iscrpljenje pravnog puta u smislu članka 62. stavka 1. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 49/02 – pročišćeni tekst) upravo su posebna individualna ili incidentalna antidiskriminacijska tužba.

Članci 16. i 22. Ustava odnose se ponajprije na mjeru policijskog zadržavanja kod pritvorskog nadzornika te posljedično istražni zatvor, kao zakonsku mjeru oduzimanja temeljnog ljudskog prava na osobnu slobodu u razdoblju prije donošenja pravomoćne sudske presude o krivnji. Navedeni članci propisuju da se slobode i prava mogu ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi, pravni poredak, javni moral i zdravlje, te da se nikome ne smije oduzeti ili ograničiti sloboda, osim kada je to određeno zakonom, o čemu odlučuje isključivo sud.

Međutim, standardi tih sloboda svakako su na specifičan način primjenjivi i prilikom pozivanja potencijalnih okrivljenika i boravka okrivljenika od strane policijskih službenika u prostorijama policijskih postaja, a što pretihodi odvođenju pritvorskom nadzorniku ili prekršajnom sucu. Naime, svako i najkraće oduzimanje slobode podliježe ulaganju pažnje pri postupanju i ne smije predstavljati kaznu, kao što se i određeni istražni zatvor ne smije pretvoriti u kaznu. Nadalje, uvažavajući činjenicu da policijski službenici u pravilu prvi dolaze na mjesto događaja, osiguravaju ga i u

skladu sa zakonom predviđenim policijskim ovlastima prikupljaju prve informacije, pa i dokaze, na temelju njihovih saznanja u postupku koji slijedi bit će, ili neće biti, određen istražni, odnosno prekršajni zatvor. ZKP/08 za određivanje istražnog zatvora uvijek traži kumulativno postojanje “osnovane sumnje” da je osoba počinila kazneno djelo i postojanje barem jedne od zakonom propisanih osnova za određivanje istražnog zatvora, taksativno nabrojanih u članku 123. stavku 1. ZKP/08. U takvim slučajevima od izuzetne je važnosti da su osporena rješenja donijeli nadležni sudovi na temelju mjerodavnih odredaba ZKP/08, uz navođenje valjanih pravnih razloga na kojima su utemeljena, dakle, da sudovi postojanje razloga za istražni zatvor dostatno i valjano obrazlože.

Zabrana zlostavljanja vezana je neposredno uz članak 29. Ustava koji propisuje zabranu primjene nezakonitih dokaza, a izrijeckom je propisano člankom 23. Ustava, koji u stavku 1. generalno propisuje da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja. Ovu povredu susrećemo najčešće prilikom kriminalističkog istraživanja ili provođenja policijskih izvida tijekom obrade predmeta, kao i tijekom postupanja prema zatvorenicima ili pritvorenicima u penalnim ustanovama. Nedavnom odlukom Europskog suda usvojena je tužba Amira Mafalanija protiv Republike Hrvatske vezana uz parnični postupak koju je podnio navedeni tužitelj radi naknade štete nastale postupanjem policije tijekom njegova uhićenja i zadržavanja. Ustavni sud usvojio je ustavnu tužbu u predmetu broj U-III-6559/2010 od 13. studenog 2014. iz sličnih razloga. Najveći propust, osim samog čina zlostavljajućeg postupanja, u takvim slučajevima utvrđen je jer u odnosu na predstavke, primjedbe ili prigovore navodno zlostavljane osobe državna tijela nisu provela djelotvornu istragu i provjerila vjerodostojnost takvih navoda.

U slučaju Mađer protiv Hrvatske bilo je neposredno da je podnositelj zahtjeva pred ESLJP-om stigao u Policijsku upravu Z. oko šest sati ujutro 1. lipnja 2004. (zbog čega se, prema mišljenju podnositelja, njegovo pritvaranje moralo računati od tog trenutka), ali je formalno

uhićen 24 sata kasnije, 2. lipnja 2004. u sedam sati ujutro (zbog čega je hrvatska Vlada tvrdila da je to trenutak podnositeljeva uhićenja). U navedenoj presudi utvrđen je propust vođenja potpune evidencije o vremenu kada policijski službenici obavljaju razgovor s osobom, propust vođenja evidencije o tome kada je osobi bilo dopušteno spavati i kada su mu davani hrana i piće.

Formalnopravni razlozi neustavnih uhićenja propisani su člankom 24. Ustava, u kojem se navodi da nitko ne može biti uhićen ili pritvoren bez pisanoga, sudbenog i na zakonu utemeljenog naloga, a takav nalog mora biti pročitana i uručena uhićeniku pri oduzimanju slobode. Tu potencijalnu povredu najčešće utvrđujemo kod provedbe europskog uhiđbenog naloga i pritvora. Imajući u vidu činjenicu da je pravo na slobodu temeljno ljudsko pravo, a kaznenopravni institut pritvora predstavlja mjeru procesne prisile putem oduzimanja osobne slobode, koja potencijalno na najgrublji način ugrožava to temeljno ljudsko pravo, institut pritvora zahtijeva restriktivnu primjenu, kako je Ustavni sud do sada u svojim odlukama višekratno isticao (npr. odluke broj U-III-441/1994 od 27. ožujka 2000., U-III-3698/2003 od 28. rujna 2004.), a što ostaje standard i stabilna praksa sve do danas. Restriktivna primjena mjera kojima se oduzima sloboda građanima nije moguća bez uvažavanja načela razmjernosti, propisanog člankom 16. stavkom 2. Ustava, koje predviđa da “svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju”.

Međutim, postoji slučaj potrebe da se od okrivljenika protiv kojeg je određeno jamstvo, dakle, koji nije u pritvoru, mogu tražiti pojedini podaci i da ga se zbog toga može pozvati u policiju. U tom slučaju pozivanje odnosno prikupljanje podataka ne smije biti provedeno tako da ga policija lišava slobode bez dovedbenog naloga te mora biti u skladu sa svrhom zbog koje se osoba poziva u policiju. Navedene primjere propisuje članak 97. stavak 7. ZKP-a (provjera prebivališta i boravišta) koja odredba jasno upućuje na svrhu tog poziva. Ona je administrativno-pravne naravi, što znači da i “drugi razlozi važni za uspješno vođenje po-

Države potpisnice Konvencije, među kojima je i Republika Hrvatska, moraju poštivati prava i slobode zajamčene Konvencijom te djelotvorno rješavati povrede tih prava na nacionalnoj razini. Kako je sudska praksa izvor prava, osim prakse redovnih sudova i Ustavnog suda Republike Hrvatske, izvor prava dakako je i praksa ESLJP-a, koja predstavlja supsidijarni mehanizam zaštite ljudskih prava, odnosno, građane štiti od povreda koje redovni sudovi i Ustavni sudovi nisu ispravili na nacionalnoj razini.

stupka” moraju biti takve naravi. Drugačije tumačenje moglo bi dovesti do legalizirane arbitrarnosti u postupanju nadležnih tijela.

Ljudsko dostojanstvo je apsolutno zaštićeno, nederogabilno i nekomparabilno pravo i nije ga moguće ni ograničavati ni vagati. Članak 1. Povelje o temeljnim pravima Europske unije (Official Journal of the European Union, C 83/389, 30. 3. 2010.) glasi: “Ljudsko je dostojanstvo nepovredivo. Mora se poštovati i štiti.” U Europskoj uniji ljudsko dostojanstvo je prva nedjeljiva i univerzalna vrijednost. Protokol br. 13 uz Konvenciju govori o “urođenom dostojanstvu svih ljudskih bića”. Ustav štiti dostojanstvo svakog čovjeka člankom 25. koji propisuje da se sa svakim uhićenikom i osuđenikom mora postupati čovječno te da se mora poštivati njegovo dostojanstvo, dok

prtvorenik i optuženik zbog kaznenog djela ima pravo u najkraćem roku, određenom zakonom, biti izveden pred sud i u zakonskom roku oslobođen ili osuđen. Pritvorenik se, uz zakonsko jamstvo, može pustiti da se brani sa slobode, a svatko tko je bio nezakonito lišen slobode ili osuđen ima, u skladu sa zakonom, pravo na odštetu i javnu ispriku.

Pribavljanje dokaza povredom ljudskog dostojanstva čini taj dokaz nezakonitim. Odstupanje od tog pravila nije dopušteno, jer nijedno drugo pojedinačno pravo ili sloboda odnosno nijedan opći ili javni interes, pa ni onaj usmjeren na uspješno procesuiranje najtežih kaznenih djela, nije dopušteno uspoređivati niti mu je dopušteno dati prednost pred ljudskim dostojanstvom. Ta je zabrana sadržana i u članku 17. stavku 3., članku 23. stavku 1., članku 25. stavku 1. i članku 35. Ustava. Navedeno je ustavno pravo u praksi najčešće povezano s tužbama uhićenika vezanima uz način na koji je prema njima postupala policija tijekom policijskog istraživanja, kao i kod tužbi vezanih uz uvjete u kojima osuđenici izdržavaju zatvorsku kaznu. U svakom pojedinačnom slučaju nadležna državna tijela morala bi svaku primjedbu ili žalbu na uvjete pod kojima je provedeno policijsko postupanje ili u kojima osuđene osobe borave, razmotriti i/ili istražiti kako bi se ponajprije osigurala zaštita prava pojedinaca, a potom i zakonitost prikupljenih dokaza.

U prethodno spomenutoj odluci broj U-III-6559/2010 od 13. studenog 2014., Ustavni je sud prvi put utvrdio povredu zabrane zlostavljanja osobe lišene slobode u proceduralnom aspektu i djelomično usvojio ustavnu tužbu. Time se praksa Ustavnog suda usklađuje s praksom ESLJP-a u zaštiti prava zajamčenih člankom 3. Konvencije. U navedenom predmetu podnositelj tvrdi da je bio uhićen (tako što je navodno otet) 9. svibnja 2008. oko 20 sati od nepoznatih maskiranih osoba za koje je kasnije zaključio da su pripadnici policije, a da je u prostorije policijske uprave doveden u jutarnjim satima 10. svibnja 2008., gdje su ga policijski službenici nastavili zlostavljati uskratom vode i hrane i tražili od njega da potvrdi izjavu koju su oni već prethodno pripremili. S obzirom na to da prema navodima podnositelja o

njegovim tvrdnjama nije provedena službena istraga, ustavna tužba djelomično je usvojena radi takvog propusta nadležnih tijela (proceduralni aspekt). Utvrđeno je da je podnositelj ustavne tužbe ispunio svoju dužnost obavješćivanja nadležnih vlasti o tome da je bio zlostavljan od policije, no izostala je djelotvorna istraga njegovih prigovora. S obzirom na nepostojanje ocjene nadležnih tijela o točnim okolnostima navodnog zlostavljanja u prostorijama policijske uprave, čemu podnositelj prigovara, Ustavni sud u navedenom predmetu nije mogao utvrditi sumnje jesu li policijski službenici upotrijebili silu protiv podnositelja i jesu li ozljede koje je podnositelj zadobio bile uzrokovane policijskim nasiljem tijekom njegova ispitivanja. ESLJP je standarde proceduralnog aspekta povrede zabrane zlostavljanja utvrdio u presudi Đurđević protiv Hrvatske.

U već spomenutoj presudi Mafalani protiv Hrvatske utvrđena je povreda članka 3. Konvencije – zabrana mučenja u proceduralnom aspektu radi izostanka djelotvorne istrage vezane uz ozljeđivanje okrivljenika tijekom postupanja policijskih službenika, a utvrđena je povreda i u materijalnom aspektu, odnosno, nečovječno i ponižavajuće postupanje. Zahtjev koji je usvojen odnosi se na parnični postupak koji je uslijedio radi naknade štete zbog nanošenja tjelesnih ozljeda od strane djelatnika policije prilikom provođenja kriminalističke obrade podnositelja radi kaznenog djela ubojstva i ugrožavanja javne sigurnosti nastale postupanjem policije tijekom uhićenja i zadržavanja podnositelja.

Povredu članka 3. Konvencije u oba aspekta (materijalnom i proceduralnom) utvrđena je u presudi V. D. protiv Hrvatske, u kojoj je ESLJP napomenuo da vjerodostojni navodi pojedinca da su ga zlostavljali policijski službenici ili drugi državni agenti, traži provođenje učinkovite službene istrage, koja mora biti učinkovita u smislu da može dovesti do utvrđenja je li sila koju su primijenili policajci opravdana ili ne s obzirom na okolnosti. Zbog toga istraga o ozbiljnom zlostavljanju mora biti temeljita, odnosno, nadležna tijela moraju učiniti ozbiljne korake kako bi utvrdila što se dogodilo, ne oslanjajući se na prenaple ili neosnovane zaključke kako bi zatvorili istragu ili ih iskori-

stili kao temelj za svoje odluke. U konkretnom slučaju, ESLJP je smatrao da su povrede koje je zadobio podnositelj dovoljno ozbiljne da bi dosegnule “minimalnu razinu ozbiljnosti” u smislu članka 3. Konvencije i u kontekstu navoda da su posljedica policijskog nasilja. Zbog toga je utvrdio da iz svih činjenica proizlazi da podnositelj nije imao ozljede prije dolaska policajaca, a nakon policijske intervencije utvrđeno je da je podnositelj, uz ostalo, pretrpio i teške ozljede oka, što je uputilo na zaključak da su ozljede nastale tijekom policijske intervencije. U konkretnom je predmetu ESLJP ponovio da će svaka ozljeda koju je osoba zadobila za vrijeme boravka u pritvoru ili dok je na neki drugi način bila pod kontrolom policije, upućivati na snažnu presumpciju da je osoba bila zlostavljana te da država mora dati prihvatljivo objašnjenje kako su te ozljede nastale. Naprotiv, Hrvatska u izloženom slučaju nije dostavila nikakve uvjerljive ili vjerodostojne argumente koji u osnovi objašnjavaju način na koji je podnositelj zadobio ozljede te je proglašena odgovornom za nečovječno i ponižavajuće postupanje policijskih službenika prema podnositelju.

Zajamčena procesna garancija jednakosti svih pred zakonom iz članka 26. Ustava ustanovljena je u korist stranaka, a obvezuje nadležna tijela da u sudskim, upravnim ili u postupcima pred drugim tijelima koja imaju javne ovlasti, prema strankama postupaju jednako, neovisno o njihovom državljanstvu, čime je tretman tih tijela prema hrvatskim državljanima izjednačen u kvaliteti tretmana prema strancima. Na području kaznenog postupka sudovi su obvezni voditi kazneni postupak prema pravilima koja jednako vrijede i za hrvatske državljane, a procesno pravo primjenjivati na jednak način na koji se ono primjenjuje na sve stranke u kaznenom ili prekršajnom postupku u Republici Hrvatskoj kojima se sudi, bez obzira na to jesu li državljani Republike Hrvatske ili stranci. Budući da je policija državno tijelo s javnim ovlastima, jednako postupanje prema strancima, apatridima ili tražiteljima azila imperativna je obveza.

Povreda presumpcije nevinosti u praksi se može očitovati na različite načine. Ubrzanim tehnološkim razvitkom na području medi-

ja i medijske kulture učestali su prigovori da je medijski pritisak na javnost, pa zbog toga i na sud, u konkretnom kaznenom ili prekršajnom predmetu doveo do povrede ustavne presumpcije nevinosti, jer se vijeće nadležnog suda nije othrvalo tom pritisku ili čak “medijskom linču”. Time je dovedena u pitanje nepristranost cijelog postupka, kao i kasnija odluka o krivnji, odnosno o izboru kaznene sankcije. Zbog svoje važnosti pretpostavka nedužnosti zajamčena je člankom 28. Ustava i člankom 6. stavkom 2. Konvencije, kojima je propisano da je svatko nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja. Ta pretpostavka bit će prekršena ako određena sudska odluka sadrži i samo sugestiju da je okrivljeni kriv, iako nije u prethodno provedenom kaznenom postupku (koji mora biti proveden u skladu sa zakonom) proglašen krivim za izvršenje kaznenog djela.

Međutim, u praksi Europskog suda za ljudska prava ta pretpostavka također znači da tijekom cijelog kaznenog postupka “članovi suda izvršavanje svojih dužnosti” – dakle, poduzimanje svih postupovnih radnji i donošenje svih odluka u postupku – “ne smiju započeti s prethodno stvorenom zamisli kako je okrivljenik počinio kazneno djelo za koje je optužen, da je teret dokaza na tužitelju te da svaka sumnja (u činjenice) mora koristiti okrivljeniku” (primjer – presuda u predmetu *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španjolske*). Iz navedenog slijedi da do povrede pretpostavke nedužnosti može doći u prvom redu u nekoj odluci suda, jer tek pravomoćna sudska presuda konstituirala krivnju određene osobe za određeno kazneno djelo. Iz tog temeljnog pravila – pretpostavke nedužnosti – slijedi niz ustavnih odredbi koje pružaju jamstvo zaštite osobama osumnjičenim ili okrivljenim zbog kaznenog djela (odredbe o uhićenju, o pravu osumnjičenih ili okrivljenih, o pravnim posljedicama osude i sl.), što pretpostavlja pravo na navedenu presumpciju od samog početka postupka i od prvog kontakta sa službenom osobom, odnosno policijskim službenikom.

Ustavno pravo na pravično suđenje zajamčeno je člankom 29. stavkom 1., a njegov je sadržaj u stavku 2. ograničen na postupovna jamstva

pravičnog suđenja u postupcima pred sudovima koji se sagledavaju kao jedinstvena cjelina. Sudski postupci moraju biti vođeni na način koji građanima osigurava pravično suđenje, štite ih od arbitrarnosti u odlučivanju sudova i drugih državnih tijela, pri čemu odluke koje ne sadrže ozbiljne, relevantne i dostatne razloge za ocjenu kakva je odlukom dana, upućuju na zaključak o arbitrarnosti u postupovnom i/ili materijalnom pravnom smislu. Budući da se jamčenje pravičnog suđenja odnosi i na postupanja drugih državnih tijela, prostor policijskog aktiviteta, osobito u prekršajnoj oblasti gdje je policija stranka – ovlaštenu tužitelj u postupku, podliježe provjeri pravičnog postupanja od prvog susreta s mjestom događaja.

Standard pravičnog suđenja osiguran je i kvalitetom prikupljenih dokaza. Nezakoniti dokaz uvijek je procesno, a ne materijalno pitanje, odnosno, nezakonitost dokaza ne dokazuje se provjerom istinitosti (vjerodostojnosti) njegova sadržaja, već provjerom načina na koji su dokazi prikupljeni. Primjerice, člankom 10. stavkom 3. ZKP/08 sudovima se prvi puta u kaznenom procesnom zakonodavstvu daje mjerilo za ocjenu zakonitosti dokaza pribavljenih povredom taksativno navedenih prava. Uvažavajući propisana mjerila, suci trebaju ocijeniti je li određeni dokaz zakonit odnosno hoće li određeni dokaz biti uvažen pri donošenju presude ili će biti zbog svoje nezakonitosti izdvojen. Načelo zakonitosti u članku 2. propisuje i Prekršajni zakon (Narodne novine, broj 107/07., 39/13., 157/13. i 110/15.).

Prilikom razmatranja djelotvornosti zaštite ljudskih prava postavlja se pitanje imaju li ustavna i konvencijska prava prednost pred općim ili javnim interesom. Riječ je o vrijednostima koja su po prirodi stvari često međusobno suprotstavljena. Primjenjujući model privilegiranja prava odnosno model postizanja ravnoteže, ovisno o naravi prava o kojem je riječ, pod određenim pretpostavkama i Konvencija i Ustav ipak dopuštaju da zaštita općeg dobra (opći ili javni interes) prevlada nad pojedinačnim ustavnim i konvencijskim pravima. Iznimka su apsolutno zaštićena nederogabilna prava koja uvijek moraju imati prednost pred bilo kojim drugim pravima ili interesima, i pojedinačnim i općim ili javnim. Primjer je

sadržan u članku 10. stavku 2. točki 1. ZKP-a, koji bezuvjetno proglašava nezakonitim svaki dokaz pribavljen kršenjem zabrane mučenja i okrutnog ili nečovječnog postupanja, što pripada u apsolutno zaštićeno nederogabilno pravo. S druge strane, pravo obrane, pravo na ugled i čast te pravo na nepovredivost osobnog i obiteljskog života pripadaju kategoriji relativno zaštićenih derogabilnih prava ili kategoriji kvalificiranih prava te je obveza svake službene osobe da tijekom prethodnog postupka s dužnom pažnjom nadzire njihovo ostvarenje. Naime, svi daljnji dokazi koji su “izvedeni” iz takvog nezakonitog dokaza, pribavljenog kršenjem prethodno navedenih ali i drugih ljudskih prava o kojima je riječ u ovome članku, nezakoniti su (“plod otrovne voćke”) te ih, ako ne ranije, sudac istrage ili optužno vijeće prvostupanjskog suda treba izdvojiti iz spisa.

Odlukom broj U-III-4150/2010 od 12. siječnja 2015., Ustavni sud djelomično je usvojio ustavnu tužbu i ukinuo presudu Vrhovnog suda. Kazneni postupak koji je prethodio vodio se protiv više okrivljenika (podnositelja ustavne tužbe) zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Tijekom kaznenog postupka jedan od podnositelja je porekao je svoje priznanje koje je dao pred policijom i pred istražnim sucem, navodeći da mu je povrijeđeno pravo na obranu uz branitelja, jer on odvjetnika R. A. nije izabrao za svoga branitelja, odnosno da mu nije potpisao punomoć, a da mu je odvjetnik savjetovao da svojim iskazom tereti druge okrivljenike, zatim da mu je odvjetnik prijetio uhićenjem oca i brata, te oduzimanjem skrbništva nad djetetom, pa da je on, uslijed navedenih prijetnji, odlučio surađivati, nakon čega su ga policijski službenici instruirali što treba iskazivati. Također je isti odvjetnik prethodno branio drugu osobu u drugom kaznenom postupku za isto kazneno djelo za koje se teretio podnositelj, te je stoga odvjetnik R. A. bio u “sukobu interesa”. Disciplinski sud HOK-a presudom je odvjetnika R. A. proglasio krivim za nesavjesno obavljanje odvjetničke dužnosti, s utvrđenjem da je on morao otkloniti zastupanje odnosno obranu podnositelja, jer je on bio osumnjičen, odnosno optužen, za počinjenje istog kaznenog

djela za koje je već u postupku glavne rasprave branio drugog okrivljenika.

Slijedom navedenog, podnositelj i drugi okrivljenici u tom postupku podnijeli su prijedloge za izdvajanje iz spisa zapisnika o njegovim iskazima danim pred policijom i istražnim sucem, navodeći da je riječ o nezakonitim dokazima, o čemu redovni sudovi u glavnoj raspravi i žalbenom postupku nisu adekvatno odlučivali. Ustavni sud je zbog toga obvezao Vrhovni sud da ocijeni postoje li povrede prava podnositelja ustavnih tužbi u smislu Konvenciji i to: prava na procesnu ravnopravnost (jednakost oružja) stranaka u postupku, uključujući pravo na kontradiktorni postupak, prava na obrazloženu sudsku presudu, prava na djelotvorno pravno sredstvo i prava na branitelja.

U predmetu Lisica protiv Hrvatske, koji se vodio pred ESLJP-om, utvrđena je nezakonitost pretrage osobnog vozila, jer su je u jutarnjim satima 24. svibnja 2000. obavili policijski službenici bez nazočnosti podnositelja zahtjeva ili njihovog punomoćnika, a oni o njoj nisu bili ni obaviješteni. U zapisniku o pretrazi utvrđeno je da nedostaje plastični štitnik jedne od brava, koji je bio važan dokaz u kaznenom postupku protiv podnositelja zahtjeva, jer je sud utvrdio da je riječ upravo o plastičnom štitniku koji je naknadno pronađen u vozilu prvoga podnositelja zahtjeva, čime ga se neposredno povezalo s izvršenjem kaznenog djela razbojništva. Iako taj dokaz nije bio jedini dokaz na temelju kojeg je podnositelj osuđen, on je za redovne sudove imao veliko značenje, te je ESLJP istaknuo bitnim zaključak Županijskog suda u Z. da je "...plastični štitnik pronađen u vozilu prvoga podnositelja zahtjeva pripadao vozilu VW Golf II koje je upotrijebljeno za pljačku banke".

Presudom u predmetu Šebalj protiv Hrvatske utvrđena je, uz ostalo, povreda prava na pravično suđenje u aspektu povrede prava na obranu uz branitelja, koje su povrede utvrđene u kaznenim postupcima zbog teške krađe. ESLJP je zaključio da su redovni sudovi prilikom donošenja osuđujuće presude prihvatili kao dokaz izjave koje je podnositelj naknadno povukao i koje su bile pribavljene za vrijeme zadržavanja kod policije bez nazočnosti od-

Garancija minimalnih standarda pravičnog suđenja od prvog kontakta s potencijalnim okrivljenikom, svjedocima, žrtvom ili oštećenikom, od presudne je važnosti radi kasnije sudske ocjene zakonitosti dokaza pribavljenih tijekom postupka, koji kao cjelina mora za svaku osobu biti pravičan i pošten. Brojne odluke Ustavnog suda i ESLJP-a ne samo da čitave postupke vraćaju na sam početak i ponovno suđenje, već rezultiraju dodjelom pravičnih naknada koje tužena država mora isplatiti podnositelju zahtjeva kao zadovoljštinu za povrede koje su učinjene tijekom redovnog sudskog postupka. Stoga trenutak stjecanja svojstva osumnjičenika u materijalnom smislu jest trenutak kada počinje zaštita njegovih ljudskih prava, kao i moguće kršenje istih.

vjetnika. Također, ESLJP je zaključio da se odluka kojom je podnositelj osuđen u značajnoj mjeri temeljila na tom dokazu, te niti pomoć koju je naknadno pružio odvjetnik, a ni kontradiktorna narav kaznenog postupka koji je uslijedio, nisu mogli ispraviti nedostatke koji su se dogodili tijekom zadržavanja podnositelja. Na kraju, ESLJP zaključuje da je zbog toga što iskazi koje je podnositelj zahtjeva dao policiji bez nazočnosti branitelja, nisu izuzeti

iz spisa i zbog pozivanja na taj dokaz kod donošenja osuđujuće oduke, podnositelju je zbog uporabe nezakonitog dokaza povrijeđeno pravo na pravično suđenje.

Članak 29. stavak 2. alineja 3. Ustava izričito jamči pravo osumnjičenika, okrivljenika ili optuženika na nesmetano uspostavljanje veze s braniteljem. To je pravo konstitutivni dio prava na pošteno suđenje, a proteže se i na prethodni postupak, pod uvjetom da postoji vjerojatnost da će poštenje suđenja biti ozbiljno narušeno ako se već u prethodnom postupku propusti poštivati tu ustavnu odredbu. Pravo na branitelja podrazumijeva povjerenje u odnosima između branjenika i odvjetnika, imajući u vidu da nema djelotvorne obrane ako branjenik ne vjeruje svom odvjetniku. Jedan od osnovnih elemenata odnosa branjenika i odvjetnika je međusobno povjerenje i povjerljivost (tajnost) razmijenjenih informacija. Branjenik mora biti u mogućnosti povjeriti bilo koju informaciju branitelju i pritom biti siguran da ništa što je rekao branitelju neće postati poznato vlastima, sukladno njegovom pravu da se brani na način koji je sam odabrao.

U novijoj presudi Velikog vijeća ESLJP-a od 20. listopada 2015. u predmetu Dvorski protiv Hrvatske podnositelju je utvrđena povreda prava na pravično suđenje i to u aspektu prava na branitelja po vlastitom izboru. Veliko vijeće utvrdilo je da podnositelja, prilikom policijskog ispitivanja tijekom kojeg je priznao počinjenje kaznenih djela, nije na odgovarajući način zastupao odvjetnik, jer su roditelji podnositelja zahtjeva angažirali odvjetnika G. M. da ga brani pred policijom. Navedeni odvjetnik je u nekoliko navrata pokušao stupiti u kontakt s podnositeljem, ali mu policija to nije dopustila. Naposljetku, podnositelja je pred policijom zastupao odvjetnik M. R., kojeg je on sam odabrao s popisa odvjetnika koji mu je policija ponudila. Nadalje, utvrđeno je da policija uopće nije obavijestila podnositelja da su njegovi roditelji angažirali odvjetnika, kao ni da je taj odvjetnik nekoliko puta pokušao s podnositeljem stupiti u kontakt. Stoga je utvrđeno da odluka podnositelja o tome koji odvjetnik će ga zastupati tijekom policijskog ispitivanja nije bio potkrijepljena informacijom

o tome da ga odvjetnik kojeg su odabrali njegovi roditelji želi braniti prilikom policijskog ispitivanja. Imajući u vidu da je njegovo priznanje pred policijom bilo jedan od ključnih dokaza protiv podnositelja zahtjeva na suđenju koje je uslijedilo nakon policijske i sudske istrage, utvrđeno je da je spomenuti nedostatak u zastupanju podnositelja utjecao na cijeli postupak, čineći ga nepoštenim. ESLJP je i ranije u presudi Erkapić protiv Hrvatske utvrdio da suoptuženicima nije omogućeno da ih prilikom policijskog ispitivanja zastupa odvjetnik po njihovom vlastitom izboru, već su imali odvjetnika po službenoj dužnosti, što je dovelo do povrede prava na pravično suđenje u aspektu prava na branitelja po svom izboru. Jednako tako, od samog je početka nužno osigurati i prisegnutog sudskog tumača za građane koji ne vladaju hrvatskim jezikom, kako bi se u najkraćem roku osiguralo potpuno razumijevanje o naravi i razlozima sumnje i o eventualnim dokazima koji ih terete. U odlukama broj U-III-3641/2010 i U-III-3640/2010 od 9. siječnja 2014., Ustavni je sud ocjenjivao osnovanost ustavne tužbe radi povrede prava podnositeljima na sudjelovanje u policijskoj obradi uz ovlaštenog sudskog tumača, budući da nisu razumjeli hrvatski jezik. Prvostupanjskom presudom Županijskog suda u Zagrebu podnositelji su proglašeni krivima za počinjenje kaznenog djela zlouporabe opojnih droga te su osuđeni na bezuvjetne kazne zatvora. Podnositelji su bili nizozemski i turski državljani, turske nacionalne pripadnosti, te su razumjeli turski i nizozemski jezik. Uvidom u sudski spis utvrđeno je da je već u policijskoj postaji prilikom potpisivanja izvješća o uhićenju bio nazočan sudski tumač za turski jezik F. B. Ustavna je tužba odbijena, jer je podnositelju u prvoj i najvažnijoj fazi kriminalističke obrade, a to je trenutak uhićenja i lišenja slobode u kojem se podnositelj prvi put susreo s osnovanom sumnjom za kazneno djelo za koje ga se tereti, osiguran sudski tumač za turski jezik koji je i naknadno, prilikom prvog iznošenja obrane pred istražnim sucem, bio prisutan uz podnositelja i braniteljicu po službenoj dužnosti.

Zaštitu privatnosti i nepovredivosti doma Ustav je propisao člankom 34., čiji stavci 4. i

5. daju ovlasti djelatnicima policije za pretragu. Naime, u skladu sa zakonom, redarstvene vlasti mogu i bez sudskog naloga ili privole držatelja stana ući u dom ili prostorije te izvršiti pretragu bez nazočnosti svjedoka, ako je to neophodno radi izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela odnosno otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega. Međutim, radi osiguranja zaštite prava potencijalnog okrivljenika, pretraga radi pronalaženja ili osiguranja dokaza za koje postoji osnovana vjerojatnost da se nalaze u domu počinitelja kaznenog djela, može se poduzeti samo u nazočnosti svjedoka. Prema sudskom nalogu ili iznimno bez naloga, pretragu uglavnom provode policijski službenici samostalno ili uz državnog odvjetnika.

U slučaju poduzimanju pretrage doma moraju se poštovati ustavna jamstva koja vrijede za pretragu doma. Ustavna kategorija "doma", relevantna za uređenje kaznenog instituta pretrage, jest "jedna ili više prostorno povezanih prostorija koje osoba koristi kao svoj dom, te prostori koje su s domom povezani prostorno i istom svrhom korištenja". U tom smislu, službenici koji poduzimaju pretragu doma moraju se držati strogih standarda koje je zakonodavac pri uređenju radnji, postupaka ili mjera koje se tiču "doma" propisao, uvažavajući sudsku praksu ESLJP-a kao relevantnu za pravilno izvršavanje međunarodnih obveza koje je Republika Hrvatska preuzela ratifikacijom Konvencije. U smislu članka 8. Konvencije (pravo na poštovanje doma), ESLJP je prihvatio autonomno značenje pojma "dom" koje može imati posljedice u nacionalnom kaznenom pravu, kao što je to bilo u presudi Paulić protiv Hrvatske, u kojoj je istaknuo da je dom "...činjenični, a ne pravni pojam i ne ovisi o definiciji u domaćem pravu".

Štovanje i pravnu zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti svake osobe jamči članak 35. Ustava. U toj sferi zaštite osobni podaci koje djelatnici policije u skladu sa zakonskim ovlastima iz članka 186. - 189. ZKP/08 imaju pravo prikupljati, prije svega upućuje na razne vrste osobnih podataka koji se prikupljaju u odnosu na jačinu zadiranja u osobni integritet i privatnost, u odnosu na

težinu kaznenog djela ili okolnosti pod kojima je kazneno djelo počinjeno, a u odnosu na koje su ti podaci prikupljeni, te je jasno da svi prikupljeni osobni podaci nemaju jednaku činjeničnu i dokaznu vrijednost ovisno o pojedinom slučaju. Osobito su značajni podaci dobiveni DNK analizom, a koji predstavljaju jedinstveni genetski materijal osobe od koje su izuzeti, te zbog toga i posljedicu jače povrede ljudskih prava od korištenja, primjerice, podataka o zaposlenju i osobnom dohotku ili obiteljskom statusu.

Okvirnom odlukom Vijeća Europske unije od 27. studenoga 2008. o zaštiti osobnih podataka prikupljenih u sklopu policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima (*Council Framework Decision 2008/977/JHA of 27 November 2008 on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters*, Official Journal L350, 30. 12. 2008, 60-71), uređeno je postupanje s podacima koje su nadležna tijela prikupila ili obradila radi sprečavanja, istraživanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršenja kaznenih sankcija (točka 6. Okvirne odluke). U skladu s navedenom Okvirnom odlukom, svrha prikupljanja i obrade osobnih podataka definirana je pravilima o tome koliko se redovito pohranjeni osobni podaci moraju provjeravati, o tome da osobe čiji se podaci prikupljaju moraju o toj mjeri biti obaviještene, te u kojim se slučajevima može ograničiti pristup prikupljenim informacijama kao i da se osobni podaci koji otkrivaju rasno ili etničko porijeklo osobe, političko mišljenje, religijska ili filozofska vjerovanja, članstvo u sindikatu ili zdravlje te seksualni život, načelno ne mogu koristiti nego njihovo korištenje može biti dopušteno samo ako je osobito nužno i kad postoje odgovarajuća jamstva. Zakonom o zaštiti osobnih podataka (Narodne novine, broj: 106/12 – pročišćeni tekst), i na specijalnoj je zakonskoj razini propisana zaštita osobnih podataka o fizičkim osobama te nadzor nad prikupljanjem, obradom i korištenjem osobnih podataka u Republici Hrvatskoj, kojim je svrha zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka. Zaštita osobnih podataka u Republici Hrvatskoj osi-

gurana je ovim zakonom svakoj fizičkoj osobi bez obzira na državljanstvo i prebivalište te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama, čime su ozakonjeni standardi Direktive 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. godine o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i slobodnom prijenosu takvih podataka (CELEX 31995L0046).

Zaključak

Uloga i zadaće policijskih službenika, osim onih koje su im povjerene procesnim kaznenim i prekršajnim zakonodavstvom te Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine, broj: 76/09, 92/14) svakako je i postupanje u skladu s Ustavom i Konvencijom prilikom kontakata s građanima u kojoj se god procesnoj poziciji nalazili i prije formalnog stjecanja svojstva osumnjičenika i započinja-

nja formalnog kaznenog/prekršajnog postupka, a osobito tijekom policijskog postupanja u kaznenim i procesnim stvarima. Garancija minimalnih standarda pravičnog suđenja od prvog kontakta s potencijalnim okrivljenikom, svjedocima, žrtvom ili oštećenikom, od presudne je važnosti radi kasnije sudske ocjene zakonitosti dokaza pribavljenih tijekom postupka, koji kao cjelina mora za svaku osobu biti pravičan i pošten. Brojne odluke Ustavnog suda i ESLJP-a ne samo da čitave postupke vraćaju na sam početak i ponovno suđenje, već rezultiraju dodjelom pravičnih naknada koje tužena država mora isplatiti podnositelju zahtjeva kao zadovoljštinu za povrede koje su učinjene tijekom redovnog sudskog postupka. Stoga trenutak stjecanja svojstva osumnjičenika u materijalnom smislu jest trenutak kada počinje zaštita njegovih ljudskih prava, kao i moguće kršenje istih. Pri tome valja parafrazirati ESLJP koji zahtijeva da zaštita ljudskih prava i temeljnih slobode "ne bude teorijska i iluzorna, već stvarna i učinkovita".

Literatura

1. Brezak, M. (1998.), *Pravo na osobnost*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb
2. Damaška, M., (2001), *Dokazno pravo u kaznenom postupku: oris novih tendencija*, Pravni fakultet u Zagrebu
3. Dropulić, J., (2002.), *Pravo na privatni život i duševni integritet*, Pravo u praksi, Vizure, Zagreb
4. Josipović, I., (1998.) *Uhićenje i pritvor*, Targa, Zagreb,
5. Karas Ivičević, E., Burić, Z., Bonačić, M., (2016.), *Unapređenje procesnih prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom postupku: pogled kroz prizmu europskih pravnih standarda*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23., broj 1/2016., Sveučilišna tiskara d. o. o., Zagreb
6. Mrčela, M., (listopad 2012.) *Svjedoci u kaznenom postupku – ispitivanje svjedoka kao dokazna radnja*, Narodne novine d. d., Zagreb
7. Šime Pavlović, (2012.) *Svjedoci u kaznenom postupku*, Narodne novine d. d., Zagreb
8. Omejec, J.; (2013.), *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava*, Novi informator, Zagreb
9. Pajčić, M., (2011.), *Prethodni kazneni postupak u suvremenom međunarodnom i poredbenom kaznenom procesnom pravu*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu – Pravni fakultet, Zagreb

Sankcioniranje pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja u parničnom postupku

Pravne posljedice pogrešne (ne)primjene pravila o teretu dokazivanja, zavisno od njihove pravne prirode, manifestiraju se u pojedinim prvostupanjskim i drugostupanjskim odlukama kao povrede odredaba postupka, utvrđenja činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava.

Razlozi za žalbu i reviziju radi sankcioniranja nepravilnih i nezakonitih prvostupanjskih i drugostupanjskih odluka, zbog pogrešne (ne) primjene pravila o teretu dokazivanja prema članku 221.a Zakona o parničnom postupku, a u kontekstu ocjene njihove pravne prirode, napetosti i prožimanja normativno utemeljenog objektivnog tereta dokazivanja i raspravnim načelom osnaženog subjektivnog tereta dokazivanja, jest predmet ovog rada s motrišta teorije i judikature.

Ključne riječi: teret dokazivanja, pravna priroda pravila o teretu dokazivanja, razlozi za žalbu i reviziju zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja i sankcioniranje njihove pogrešne primjene.

1. Uvod

Pogrešna (ne)primjena pravila o teretu dokazivanja u parničnom postupku i sankcioniranje pogrešne primjene, prilikom odlučivanja o pravilnosti i zakonitosti pobijanih prvostupanjskih i drugostupanjskih odluka, otvara za sud, odvjetnike, parnične stranke i doktrinu niz pitanja i dilema.

Članak 221.a Zakona o parničnom postupku¹ određuje da ako sud na temelju izvedenih dokaza (članak 8.) ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju činjenice

zaključit će primjenom pravila o teretu dokazivanja.

Pravno pravilo prema članku 221.a ZPP-a u funkciji prevladavanje činjenične neizvjesnosti (situacija *non liquet*),² jest slojevito, polivalentno, a primjena kompleksna. Prema članku 8. ZPP-a, nakon što izvede predložene dokaze, sud odlučuje koje će činjenice smatrati dokazanim prema svom uvjerenju. Ako ne stekne uvjerenje niti da činjenica postoji, niti da ne postoji, dužan je o njenom (ne)postojanju zaključiti primjenom pravila o teretu dokazivanja.

Odgovor na pitanje je li neka činjenica dokazana ili nije dobivamo pomoću pojma standarda dokaza, koji određuje prag koji dokaz mora prijeći da bi se činjenica smatrala dokazanom (utvrđenom)³. Sigurnost iz članka 221.a ZPP-a jest opća mjera dokazanosti (utvrđenosti) odlučne činjenice, koja je pretpostavka za primjenu mjerodavne norme materijalnog prava. Višeznačnost pojma tereta dokazivanja manifestira se u različitom teorijskom i praktičnom diskursu subjektivnog i objektivnog tereta dokazivanja, a što je od utjecaja na sankcioniranje pogreški u primjeni pravila o teretu dokazivanja.

Doktrina polazi od objektivnog tereta dokazivanja i tumači članak 221.a ZPP-a u smislu normativnog legitimiranja činjenične neizvjesnosti i njenog prevladavanja primjenom pravila o teretu dokazivanja. Temeljno jest pitanje raspodjele tereta dokazivanja i odgovor na pitanje tko snosi rizik činjenične neiz-

Piše:

**mr. sc.
Antun Šagovac**

odvjetnik u
Velikoj Gorici

1 Narodne novine 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14 – u nastavku: ZPP

2 Šagovac, A., *Ekspanzija u primjeni pravila o teretu dokazivanja u parničnom postupku*, Hrvatska pravna revija, br. 5/2015, str. 70.-73.

3 Dokazivanje je osnovna metoda utvrđivanja činjenica i zbog teme ovog rada ima značenje dokazivanja činjenica u smislu njihovog utvrđenja.

vjesnosti – *nedokazanosti*. Prema osnovnom pravilu raspodjele tereta dokazivanja, svaka stranka treba navesti i dokazati činjenice koje su pretpostavke za primjenu njoj povoljne norme.⁴ U dokazivanju pretpostavki povoljne norme tužitelj nosi teret dokazivanja unutar činjenica koje su osnova nastanka prava, a tuženik onih činjenica koje dovode do prestanka prava, odnosno koje modificiraju već nastalo pravo.⁵ Kada zakonodavac želi odstupiti od osnovnog pravila donosi posebna pravila o teretu dokazivanja.

Hrvatska judikatura samo je djelomično usklađena s normativnim iskazom članka 221.a ZPP-a. Nakon što sud više ne nadomještava propuste stranaka u dokaznom postupku, dio judikature pokazuje tendenciju “emancipacije” od doktrinarnih tumačenja objektivnog tereta dokazivanja, prakticiranjem subjektivnog tereta dokazivanja.

Jedan dio judikature izvodi opće pravilo o teretu dokazivanja iz članka 219. st. 1. ZPP-a, prema kojem je svaka stranka dužna iznijeti činjenice i predložiti sve dokaze na kojima temelji svoj zahtjev ili kojima pobija navode i dokaze protivne stranke. *Onus probandi*, u povijesnom sadržaju subjektivnog (procesnog) tereta dokazivanja, ponovo postaje dominantan, novo sa starim sadržajem, i osnovno je pitanje tko treba dokazati neku odlučnu činjenicu *actor* ili *reus*, kako bi izbjegao neuspjeh u dokazivanju i time gubitak parnice. No, ako stranke ne uvjere sud niti u postojanje niti u nepostojanje odlučne činjenice, zaključak o činjenici izvest će na osnovi objektivnog tereta dokazivanja.

Drugi dio judikature, također, izvodi opće pravilo o teretu dokazivanja, prema raspravnom načelu iz članka 7. st. 1. i 219. st. 1. ZPP-a, u sadržaju subjektivnog tereta dokazivanja, prema uspjehu stranke u dokazivanju, ali tako da se ocjena dokazanosti odlučnih činjenica temelji, u pravilu, na standardu dokazivanja, a ne na primjeni pravila o teretu dokazivanja, na temelju članka 221.a ZPP-a, jer se, u pravilu, ne pridaje relevantno zna-

čenje činjeničnoj neizvjesnosti. Naime, iz razloga presude nije, u pravilu, moguće zaključiti je li stranka neku činjenicu nije dokazala, pa je sud uvjeren u njeno nepostojanje ili je u činjeničnoj dvojbi, jer je obrazloženje ograničeno na dihotomiju *dokazano – nedokazano*. S praktičnog diskursa možemo govoriti o *sudskim pravilima o teretu dokazivanja*. To prisiljava pravne praktičare prilagoditi se autoritetu *sudskih pravila (judikata) o teretu dokazivanja s novom paradigmatom subjektivnog tereta dokazivanja u okviru dominacije raspravnog načela*.

Prema doktrini, članak 219. st. 1. ZPP-a ne raspodjeljuje teret dokazivanja, jer ne daje odgovor na pitanje koja stranka treba dokazati određenu činjenicu, već samo propisuje dužnost stranaka supstancirati činjenice i dokaze. Razlozi za žalbu i reviziju protiv presude zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja, te granice ovlaštenja žalbenog i revizijskog suda prilikom odlučivanja, ovise od ocjene njihove pravne prirode – je li u konkretnom slučaju greška u primjeni procesno-pravnih ili materijalno-pravnih pravila, ali i od odgovora na pitanje gdje prestaje slobodna ocjena dokaza i počinje primjena pravila o teretu dokazivanja.

2. Pravna priroda pravila o teretu dokazivanja

S obzirom na to da se pravila o teretu dokazivanja nalaze dijelom među propisima koji u cjelini pripadaju materijalnom pravu, a dijelom u propisima koji pripadaju procesnom pravu, otvara se staro prijeporno pitanje: pripadaju li pravila o teretu dokazivanja prema svojoj pravnoj prirodi u materijalno ili procesno pravo.

2.1. Doktrina

Materijalno i procesno pravo razlikuju se po cilju i svrsi. Materijalno pravo uređuje odnose, prava i obveze u njima, a procesno pravo postupak u kojem se te norme primjenjuju. Sud postupa prema normama procesnog prava, ali odluku donosi primjenom normi materijalnog prava.

Većina teoretičara smatra da pravila o teretu

4 Šagovac, A., *Osnovno pravilo o raspodjeli tereta dokazivanja u parničnom postupku*, Novi informator, br. 6414

5 Uzelac, A., *Teret dokazivanja*, Zagreb, 2003., str. 141.-145.

dokazivanja pripadaju materijalnom pravu, dok samo manji broj drži da ona pripadaju u procesno pravo, dok neki teoretičari smatraju da su pravila o teretu dokazivanja istovremeno i materijalne i procesnopravne prirode, odnosno da su pravni institut *sui generis*.

U njemačkoj doktrini najpoznatiji zastupnik shvaćanja o čistoj materijalnopravnoj prirodi pravila o teretu dokazivanja jest Leonhard,⁶ koji tvrdi da pravila o teretu dokazivanja pripadaju u materijalno pravo, jer materijalno pravo određuje pretpostavke koje se moraju dokazati da bi nastupila propisana pravna posljedica i iz materijalnog prava proizlaze potpuna pravila o raspodjeli tereta dokazivanja. Ovo shvaćanje, u njemačkoj doktrini, modificirao je Rosenberg⁷ koji smatra da pravila o teretu dokazivanja pripadaju onom istom pravnom području kojem i pravno pravilo čije se pretpostavke moraju ispuniti da bi se pravilo primijenilo na konkretni slučaj.⁸ Prema tome, ako su pravila o teretu dokazivanja propisana materijalnopravnom normom, pripadaju u materijalno pravo i obrnuto u procesno kada se primjenjuju procesni propisi radi utvrđenja procesnih činjenica. Budući da su elementi pravnog odnosa na kojima tužitelj temelji tužbeni zahtjev, u pravilu, utvrđeni pravilima materijalnog građanskog prava, to i pravila o teretu dokazivanja pripadaju u materijalno pravo, koje je mjerodavno za ocjenu osnovanosti tužbenog zahtjeva i iz njega se izvodi raspodjela tereta dokazivanja prema tipovima normi.⁹ Materijalnopravnu narav pravila o teretu dokazivanja potvrđuje i njihov predprocesni učinak na stranke prilikom sklapanja ugovora glede osiguranja dokaznog materijala za slučaj spora.¹⁰

Teoretičari koji nastoje pronaći kompromisno rješenje između tih oprečnih stajališta, ukazuju na specifičnu mješovitu narav pravila o teretu dokazivanja. To shvaćanje

zastupaju Brodmann¹¹ i Khun,¹² koji smatraju odlučnim u kojem se stadiju postupka javlja pitanje tereta dokazivanja. U odnosu na izvođenje i ocjenu dokaza mjerodavno je procesno pravo, dok je podjela o teretu dokazivanja određena materijalnim pravom. Blisko tom shvaćanju, u njemačkoj doktrini, je i učenje Leipolda,¹³ koji govori o dvostrukoj naravi pravila o teretu dokazivanja. Ističe da se pravila o teretu dokazivanja ne mogu svrstati niti u procesno, niti u materijalno pravo, već da su istovremeno i procesnopravne i materijalnopravne prirode, pa su poseban mješoviti pravni institut, nešto bliže materijalnom pravu. Izvodi zaključak o njihovoj "janusovskoj" prirodi, a što stvara poteškoće glede zadovoljavajuće sistematizacije.

U hrvatskom i bivšem jugoslavenskom građanskom procesnom pravu većina autora opredijelila se za stajalište o materijalnopravnoj prirodi pravila o teretu dokazivanja.¹⁴

Triva-Dika navode da učenje o njihovoj materijalnopravnoj prirodi, proizlazi ne samo zbog lokacije, s obzirom da se nalaze u zakonima koji uređuju materijalnopravne odnose, nego zbog toga što su pravila o raspodjeli tereta dokazivanja determinirana razlozima i promišljanjima materijalnopravne prirode, gdje nalaze i svoje opravdanje, a tek pravila o pravnim posljedicama neuspjeha pripadaju u područje procesnog prava, jer se i manifestiraju u procesu.¹⁵

Za utvrđenje procesnih činjenica, u pravilu, dovoljna je vjerojatnost, pa nema, u pravilu, potrebe dokazivati procesne činjenice primjenom pravila o objektivnom teretu dokazivanja.

11 Brodmann, E., *Vom Stoffe des Rechts und seiner Struktur*, Das Recht im Prozess, Berlin, 1897., str. 116.

12 Kuhn, H., *Die Beweislast insbesondere im Schweizerischen Zivilgesetzbuch*, Bern, 1912., str. 12.

13 Leipold, D., *Beweislastrregeln und gesetzliche Vermutungen insbesondere bei Verweisungen zwischen verschiedenen Rechtsgebieten*, Berlin, 1966., str. 42.

14 Triva-Dika, *Građansko procesno pravo*, Zagreb, 2004., str. 501.; Poznić, B., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 1973., str. 249.; Juhart, J., *Civilno procesno pravo*, FNRJ, Ljubljana, 1961., str. 353; Ude, *Civilni pravdni postopek in samoupravni sodni postopek*, Ljubljana, 1980. god., str. 219.,

15 Triva-Dika, op. cit., str. 301.

6 Leonhard, F., *Die Beweislast*, Berlin, 1926.; str. 226.

7 Rosenberg, L., op. cit., str. 81.

8 ibid.

9 ibid.

10 Baumgärtl, G., *Beweislastpraxis im Privatrecht*, Köln, Berlin, Bonn, München, 1995., str. 105.

2.2 Hrvatska judikatura

Pitanje pravne prirode pravila o teretu dokazivanja bitno je za judikaturu, jer u povodu žalbe i revizije na primjenu materijalnog prava sudovi paze po službenoj dužnosti, dok o ostalim razlozima pobijanja, u pravilu, sudovi odlučuju samo ako se stranka na njih poziva (iznimka su određene apsolutno bitne povrede postupka), a što je od utjecaja hoće li se pobijana odluka preinačiti ili ukinuti.

Žalbeni sudovi i revizijski sud, pogrešnu (ne) primjenu pravila o teretu dokazivanja, u pravilu, kvalificiraju kao tzv. relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u vezi s člankom 219. st. 1. i 221.a ZPP-a, jer, u pravilu, opće pravilo o teretu dokazivanja izvode iz članka 219. st. 1. ZPP-a, pa nisu u fokusu kriteriji raspodjele tereta dokazivanja prema pravnim učincima mjerodavne pravne norme.

Sudska praksa

Suprotno revizijskim navodima o pogrešnom zaključivanju prvostupanjskog suda nije ostvaren revizijski razlog pogrešne primjene materijalnog prava, jer su pravila o teretu dokazivanja postupovna, a ne materijalno-pravna. (VSRH Revr 198/07-2 od 10. listopada 2007.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga/>).

Kad činjenica nije na siguran način dokazana, to je s motrišta objektivnog tereta dokazivanja pitanje tko snosi rizik nedokazanosti, a što je pravno pitanje, a s motrišta subjektivnog tereta dokazivanja to se manifestira kao neuspjeh u dokazivanju.

Pravilni su judikati koji se temelje na dominantnoj namaterijalnoj prirodi pravila o teretu dokazivanja.

3. Sankcioniranje pogrešne (ne) primjene pravila o teretu dokazivanja u prvostupanjskom postupku

3.1. Općenito

Utvrđenje suda kako neka odlučna činjenica nije sigurno utvrđena pripada u ocjenu dokaza – činjenično pitanje. Ako je nakon ocjene dokaza, prema članku 8. ZPP-a, ostala činjenična neizvjesnost glede (ne)postojanja odlučne

činjenice, sud svoje uvjerenje treba formirati primjenom pravila o teretu dokazivanja. Pitanje pravilnosti utvrđenja činjenične neizvjesnosti jest pitanje pravilnosti utvrđenja činjeničnog stanja. Tek ako sud nije uspio utvrditi postoji li ili ne postoji neka činjenica, stupaju u igru pravila o teretu dokazivanja. Pitanje njihova pravilnog izbora, tumačenja i primjene pripada u materijalno pravo. U njihovom pravilnom izboru jest bitna pravilna primjena kriterija raspodjele tereta dokazivanja. Presuda donesena primjenom pravila o teretu dokazivanja može imati nedostatke u primjeni materijalnog prava, u odnosu na postupak u kojem je odluka donesena i na pravilnost utvrđivanja činjeničnog stanja.

3.2. Povrede odredaba parničnog postupka

3.2.1. Relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka (354. st. 1. ZPP-a)

Pogrešna primjena pravila o teretu dokazivanja, prema sudskoj praksi, jest, u pravilu, žalbeni razlog obuhvaćen relativno bitnom povredom odredaba parničnog postupka, ako sud tijekom postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio neku odredbu procesnog prava, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude. Kada je u pitanju konkretna pogrešna primjena članka 221.a ZPP-a, to znači da povreda članka 354. st. 1. ZPP-a postoji ako je to bilo ili moglo biti od utjecaja na donošenje pravilne (utvrđenje činjeničnog stanja) ili zakonite presude (pogrešna primjena materijalnog prava).¹⁶

Na tzv. relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka drugostupanjski sud pazi samo ako su istaknute u žalbenim razlozima i imaju za posljedicu, u pravilu, ukidanje pobijane presude, odnosno preinačenja u kombinaciji s apsolutno bitnom povredom čl. 354. st. 2. t.11. ZPP-a).

U sudskoj praksi, ponekad, relativne povrede postupka pokrivaju i pogreške u suđenju, pa na te polivalentne situacije skrećemo pozornost radi boljeg uvida u sankcioniranje po-

¹⁶ Dika, M., *Pravni lijekovi*, Zagreb, 2010., str. 123.

greški u primjeni pravila o teretu dokazivanja.

3.2.2. Apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka (čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a)

Neke pogreške u utvrđenju činjenica manifestiraju se i kao apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka. Ova povreda postoji u odnosu na pogrešnu primjenu pravila o teretu dokazivanja (221.a ZPP-a) i postoji ako presuda ima činjeničnih nedostataka zbog kojih se ne može ispitati.

Drugostupanjski sud na pravilnost primjene pravila o teretu dokazivanja (221.a ZPP-a) pazi po službenoj dužnosti ako je, konkretno, nepravilna primjena rezultat pogrešnih činjeničnih utvrđenja koja mogu imati za posljedicu tzv. **apsolutno bitnu povredu** odredaba parničnog postupka (čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a) i mogu dovesti do preinačenja ili ukidanja presude.

3.2.3. Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje (čl. 355. ZPP-a)

Razlog za žalbu zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja (čl. 221.a ZPP-a) može biti i posljedica pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na činjenični kompleks dokazanosti (utvrđenja) postojanja činjenične neizvjesnosti, u pravilu, ako sud nije izveo predložene dokaze, pa je propustio utvrditi odlučnu činjenicu, ili nije pravilno ocijenio izvedene dokaze, zbog čega je sud stekao nepravilnu predodžbu ili formirao nepravilan zaključak o nekoj odlučnoj činjenici. Žalitelj može iznijeti argumentaciju da je sud pravilnom ocjenom raspravnog materijala trebao donijeti siguran zaključak o činjenici ili obrnuto da nije bilo dostatno dokaza za sigurno izvođenje zaključka.

3.2.4. Pogrešna primjena materijalnog prava (čl. 356. ZPP-a)

Presuda će biti nezakonita ako sud pogriješi u izboru, tumačenju i primjeni mjerodavne pravne norme koja determinira raspodjelu tereta dokazivanja u odnosu na činjenice koje nisu sa sigurnošću dokazane, a koje mogu

Hrvatska judikatura samo je djelomično usklađena s normativnim iskazom članka 221.a ZPP-a. Nakon što sud više ne nadomještava propuste stranaka u dokaznom postupku, dio judikature pokazuje tendenciju "emancipacije" od doktrinarnih tumačenja objektivnog tereta dokazivanja, prakticiranjem subjektivnog tereta dokazivanja. Svaka stranka dužna je iznijeti činjenice i predložiti sve dokaze na kojima temelji svoj zahtjev ili kojima pobija navode i dokaze protivne stranke. Osnovno je pitanje tko treba dokazati neku odlučnu činjenicu actor ili reus, kako bi izbjegao neuspjeh u dokazivanju i time gubitak parnice. No, ako stranke ne uvjere sud niti u postojanje niti u nepostojanje odlučne činjenice, zaključak o činjenici izvest će na osnovi objektivnog tereta dokazivanja.

biti osnova nastanka subjektivnog prava, njegovog ukidanja, odnosno modifikacije, a koja se pravila primjenjuju u slučaju kada neka odlučna činjenica nije na siguran način utvrđena (221.a ZPP-a). Ako nema činjenične izvjesnosti, pitanje ispravne odluke je pravno pitanje.

Na pogrešnu primjenu materijalnog prava, zbog pogrešne primjene pravila o raspodjeli tereta dokazivanja, drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti (čl. 365. st. 2. ZPP-a) i u slučaju ako nađe postojanje povrede, pobijanju presudu će preinačiti (čl. 373. t. 3. ZPP-a).

3.3. Odluke drugostupanjskog suda o žalbi protiv prvostupanjske presude zbog pogrešne (ne)primjene pravila o teretu dokazivanja

Ako drugostupanjski sud ocijeni neosnovanost žalbenih razloga koji se pozivaju na pogrešnu primjenu pravila o teretu dokazivanja, odbit će žalbu, kojom prilikom, standardno, navodi kako se žalbenim navodima ne dovodi u sumnju ispravnost ocjene nedokazanosti odlučne činjenice i pravilne primjene članka 219. st. 1. u vezi s člankom 221.a ZPP-a, uz standardno pozivanje na razloge iz obrazloženja prvostupanjske presude (čl. 375. st. 5. ZPP-a).

Drugostupanjski sudovi često ističu da stranaka na kojoj je ležao teret dokazivanja nije dokazala neku odlučnu činjenicu, a nije imala ni dokaznih prijedloga kad je prvostupanjski sud zaključio glavnu raspravu, pa drugostupanjski sud prihvaća razloge prvostupanjskog suda.

Kako će drugostupanjski sud odlučiti o osnovanoj žalbi protiv prvostupanjske presude zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja, ako je pogrešna primjena dovela ili mogla dovesti do nepravilne i nezakonite presude (pobijanje, u pravilu, iz svih žalbenih razloga), zavisi od distinkcije procesnopravnih i materijalnopravnih povreda u primjeni članka 221.a ZPP-a u sklopu tzv. relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a. S druge strane, s obzirom na stajalište da su pravila o teretu dokazivanja

pretežito materijalnopravne prirode, ostaje i mogućnost samostalne ocjene postojanja povrede pogrešne primjene materijalnog prava.

Uvjerenje prvostupanjskog suda s kojim je utvrdio relevantno činjenično stanje treba postati uvjerenje drugostupanjskog suda, ali za prihvaćanje žalbenih razloga dostatna je, u pravilu, mjera vjerojatnosti.

Izdvojiti ćemo određene argumente iz drugostupanjskih presuda kojima je usvojena žalba protiv prvostupanjske presude zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja, prema pojedinim procesnim situacijama od interesa za temu ovog rada.

3.3.1. Nepravilna primjena pravila o teretu dokazivanja ako nisu izvedeni i pravilno ocijenjeni izvedeni dokazi Sudska praksa

- a) Prvostupanjski sud je počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u vezi s čl. 8. i čl. 221.a ZPP-a, koja je utjecala na zakonitost pobijane presude – sud nije mogao temeljiti presudu na odredbi čl. 221.a prije nego je izveo dokaze koje je tužitelj predložio. Zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u vezi čl. 8. i 221a. ZPP-a sud je ukinuo prvostupanjsku presudu. (ŽS Dubrovnik, Gž-43/11 od 10. rujna 2014.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).
- b) Sud prvog stupnja odbio je kao neosnovan tužbeni zahtjev tužiteljice pozivom na odredbu čl. 219. st. 1. i čl. 221. a ZPP-a, s obrazloženjem da tužiteljica nije dokazala postojanje duga, odnosno osnovanost svojeg zahtjeva upravljenog na solidarnu isplatu, a ukoliko je dug postojao da je isti vraćen. Sud ne poklanja vjeru iskazima svjedoka koji imaju posebna saznanja o dugovanju. Međutim, sud ne daje razloge na čemu temelji takav svoj zaključak glede iskaza svjedoka, a pored činjenice da iskazima navedenih svjedoka tuženi nisu prigovorili. Osim zaključka o pristranosti svjedoka izostao je zaključak i ocjena suda o odlučnoj činjenici da li su tužiteljica i prednik tuženika zaključili ugovor o zajmu, ako da, kada je taj ugovor zaključen,

u kojem iznosu i u kojoj valuti, do kada je ugovoreno vraćanje zajma, nadalje, te da li je prednik tuženika zajam vratio u cijelosti ili djelomično. O svim navedenim odlučnim činjenicama sud nema jasnih razloga. Stoga je sud na temelju odredbe čl. 369. st. 1. ZPP-a uvažio žalbu tužiteljice i ukinuo prvostupanjsku presudu (ŽS Velika Gorica, broj: GŽ-1333/14-2 od 22. kolovoza 2016. god.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

Nisu zanemarive niti pogreške u primjeni pravila o teretu dokazivanja prikazivanjem sigurno utvrđenih pozitivnih i negativnih činjenica dvojbena. Bez kvalitetno obrazložene presude, glede dokazanosti činjenične neizvjesnosti (jasno prikazan proces zaključivanja o postojanju odlučnih činjenica), nema pretpostavki za primjenu pravila o teretu dokazivanja.

3.3.2. Pogrešna odluka na kojoj stranci leži teret dokazivanja

Sudska praksa

a) U ovoj parničnoj stvari tužitelj je bio dužan navođenjem odgovarajućih činjenica i predlaganjem odgovarajućih dokaza dokazati osnovanost svoje tražbine prema tuženiku, odnosno valjanost pravnog posla iz kojeg tražbina proizlazi.

Tužitelj do zaključenja glavne rasprave nije uspio dokazati kako je upravo s tuženikom zaključio pravni posao u vezi s izradom procjene njegova broda, jer nije dokazao da je osoba koja od njega takav posao naručila imala za to tuženikovo ovlaštenje, stoga je pravilnom primjenom pravila o teretu dokazivanja (čl. 221.a ZPP-a) valjalo odbiti sa zahtjevom, odnosno ukinut i platni nalog iz rješenja o ovrsi.

Zbog navedenog, unatoč utvrđenom postojanju apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz odredbe čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a, ovaj sud je na temelju odredbe čl. 373.a st. 1., 2. i 3. ZPP-a preinačio prvostupanjsku presudu na način kako je to u izreci ove presude, te ukinuo platni nalog u cijelosti i odbio tužbeni zahtjev (čl. 451. st. 3. ZPP-a) (VTS RH broj Pž-6413/10 od 25. ožujka 2013.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

b) U ovom slučaju, kada prvostupanjski sud ocjenom dokaza koje je ocijenio nije mogao sa sigurnošću utvrditi je li za prometnu nezgodu isključivo kriv osiguranik tuženice ili tužitelj, a kako tuženica tvrdi da je za nezgodu isključivo kriv tužitelj, to u smislu odredbe čl. 219. st. 1. ZPP-a je teret dokaza i na tuženici (Županijski sud u Splitu broj GŽ-734/2015 od 15. listopada 2015., <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

Zaključak o tome na kojoj stranci leži teret dokazivanja određene dvojbene činjenice izvodi se iz strukture činjeničnih pretpostavki mjerodavne (povoljne) pravne norme.

3.3.3. Primjena pravila o teretu dokazivanja kao iznimka

Prioritet, logično, imaju nastojanja suda da razjasni sporne činjenice. Samo pravilno utvrđeno činjenično stanje valjana je osnova za primjenu mjerodavnog prava. Procesni aktivizam stranaka, u vlastitom interesu, radi uspjeha u postupku, dopunjen sudskim aktivizmom i vjera u spoznajne mogućnosti suda opravdavaju stav da bi odlučivanje primjenom objektivnog tereta dokazivanja trebalo biti iznimka.

Sudska praksa

Ovaj sud je razmatranjem pobijane presude, stanja spisa i dakako žalbenih navoda tužitelja utvrdio da je prvostupanjski sud počinio povredu odredaba parničnog postupka opisanu u odredbi čl. 354. st. 1. ZPP-a uslijed nepravilne primjene odredaba čl. 221.a istoga Zakona što je rezultirao daljnjom bitnom povredom odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a.

Nadalje valja naglasiti da se pravilo o teretu dokazivanja, sadržano u odredbi čl. 221.a ZPP-a primjenjuje izuzetno – ako sud na temelju izvedenih dokaza koje je savjesno i brižljivo ocijenio (sukladno odredbi čl. 8. istoga zakona) ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu.

Smisao pravila o teretu dokazivanja izvire iz osnovne procesno-pravne pretpostavke prema kojoj svaka stranka treba dokazati istinitost tvrdnji o postojanju činjenica na koje se

poziva, odnosno na kojoj zasniva svoj zahtjev. Predmet dokazivanja su tvrdnje stranaka o postojanju ili nepostojanju činjenica od kojih zavisi primjena mjerodavnog prava u konkretnoj parnici.

Zbog navedenog valjalo je temeljem odredbe čl. 369. ZPP-a presudu suda prvog stupnja zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka ukinuti u cijelosti, te predmet vratiti istom sudu na ponovno suđenje (ŽS Varaždin, Gž-1134/2007-2 od 01. travnja 2008.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

U konkretnom slučaju sud je zakonito utemeljio odluku na članku 221.a ZPP-a.

3.4. Utjecaj reformacijskih ovlasti drugostupanjskog suda na primjenu pravila o teretu dokazivanja

Nakon proširenja reformacijskih ovlasti drugostupanjski sud može preuzeti funkciju prvostupanjskog suda i meritorno odlučivati o činjeničnim nedostacima prvostupanjske presude zbog kojih se ne može ispitati i drugačije utvrditi činjenično stanje na osnovi izvedenih dokaza prema stanju spisa (čl. 373.a ZPP), te na temelju članka 366.a ZPP-a o pravnim posljedicama zabrane dvostrukog ukidanja.

Pitanje jest može li drugostupanjski sud bez rasprave zaključiti o nepostojanju sigurnog utvrđenja uvjerenja o nekoj odlučnoj činjenici, odnosno relevantnom činjeničnom stanju, koje je prvostupanjski sud utvrdio na siguran način i o žalbi odlučiti preinačenjem prvostupanjske presude primjenom pravila o teretu dokazivanja ili mora presudu ukinuti.

U presudi VSRH Revr-1076/15-2 od 5. travnja 2016., tumačenjem članka 373.a ZPP-a presuđeno je da drugostupanjski sud nema ovlasti prvostupanjskog suda i odlučivati primjenom pravila o teretu dokazivanja.

To pravno stajalište opovrgava niz presuda u kojima je drugostupanjski sud preinačio prvostupanjsku presudu na temelju članka 373.a ZPP-a, na temelju stanja spisa, primjenom pravila o teretu dokazivanja. Ako drugostupanjski sud utvrdi nepravilnu primjenu pravila o teretu dokazivanja i opravdanost žalbenog razloga relativno bitne povrede

odredaba parničnog postupka iz članka 354. st. 1. ZPP-a, u vezi s člankom 221.a ZPP-a, a istodobno pronade i apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a, ovlašten je na temelju članka 373.a ZPP-a preinačiti prvostupanjsku odluku i odlučiti na temelju članka 221. a ZPP-a, pravilnom primjenom pravila o teretu dokazivanja. Samo zbog povrede iz članka 354. st. 1. u vezi s člankom 221.a ZPP-a, drugostupanjski sud dužan je rješenjem ukinuti prvostupanjsku presudu (čl. 369. st. 1. ZPP), ali bi zbog toga, konačno, trebao prepoznati i pronaći, u pogrešnoj primjeni pravila o teretu dokazivanja, pogrešnu primjenu materijalnog prava.

Sudska praksa

Međutim, neovisno o ostvarenoj bitnoj povredi postoje pretpostavke za odlučivanje ovog suda u smislu odredbe čl. 373.a st. 1. t. 2. i st. 4. ZPP-a.

Teret dokazivanja u parnici (čl.221.a ZPP-a) ne leži uvijek na tužitelju, već je tužitelj dužan dokazati istinitost svojih tvrdnji, a tuženik svojih navoda ili prigovora (u konkretnom slučaju, tuženik je bio dužan dokazati činjenice koje potvrđuju osnovanost prigovora zastare). Slijedom navedenog, primjenom odredbe čl. 373.a st. 1. t. 2. i st. 4. ZPP-a, prihvaćena je žalba tužitelja, te je pobijana presuda preinačena u toč. II. izreke. (ŽS Varaždin, poslov. broj: 11 Gž-3456/14-2 od 15. travnja 2015.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>)

4. Sankcioniranje (ne)primjene pravila o teretu dokazivanja u drugostupanjskom postupku

4.1. Redovna revizija

4.1.1. Općenito o razlozima za reviziju zbog (ne)pravilne primjene pravila o teretu dokazivanja

U središtu razmatranja imamo samo razloge za reviziju (čl. 385. st. 1. ZPP) protiv drugostupanjske presude, zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja.

Tzv. redovnom revizijom, u slučajevima kada je dopuštena (čl. 382. st. 1. toč. 1., 2. i 3. ZPP-a), protiv određenih drugostupajskih odluka, pogrešna primjena pravila o teretu dokazivanja može se pobijati (čl. 385. st. 1. ZPP-a) zbog pogrešne primjene materijalnog prava, relativno bitnih povreda parničnog postupka koje su učinjene u postupku pred drugostupajskim sudom i zbog apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. st. 2. t. 11. ZPP-a.

Razlog za reviziju jest i relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja u prvostupajskom postupku, koju drugostupajski sud povodom žalbe propustio sankcionirati, pa je time ova povreda postala i povredom u drugostupajskom postupku (čl. 385. st. 2. ZPP-a).

Pogrešna primjena članka 221.a ZPP-a zahtijeva razgraničenje činjeničnih i pravnih pitanja, jer se revizija ne može izjaviti zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Činjenično pitanje, predstavlja sadržaj *praemissae minor* silogističkog zaključivanja u postupku donošenja presude, jest pitanje pravilnosti utvrđenja činjeničnog stanja, koje nije revizibilno. No, činjenično stanje može biti pogrešno i nepotpuno utvrđeno i zbog pogrešne kvalifikacije mjerodavne norme materijalnog prava, pa i to može biti razlog za reviziju. Pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje može biti uzrokovano i povredom neke odredbe parničnog postupka, a što može biti razlogom za reviziju zbog relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka.

Nije revizibilan zaključak suda o tome da nije uspio na temelju slobodne ocjene dokaza sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu. Revizibilan je zaključak o tome koja pravila o teretu dokazivanja treba primijeniti i njihovo tumačenje¹⁷ i na kojoj parničnoj stranci leži teret dokazivanja.

Utvrđenje revizibilnosti, prema razgraničenju između činjeničnih utvrđenja i primjene prava, jest otežano kada u judikatima izostaje preciznija distinkcija između možebitnih procesno-pravnih i materijalno-pravnih razloga pobijanja

u okviru tzv. relativno bitnih povreda odredaba parničnog postupka.

Ako je drugostupajski sud u funkciji prvostupajskog suda, u okviru širokih reformacijskih ovlasti na temelju članka 373.a ZPP-a, te na temelju članka 366.a st. 2. i 3. ZPP-a, kao i u slučaju provođenja drugostupajске rasprave, proširuje se broj možebitnih razloga za reviziju, zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja (čl. 221.a ZPP-a), protiv drugostupajске odluke, *per analogiam* kao i protiv prvostupajске presude, zbog relativno bitnih povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. st. 1. ZPP-a, u vezi s člankom 385. st. 1. toč. 1. i 2. i st. 2. ZPP-a. S obzirom na nemogućnost izjavljivanja žalbe, stranke u reviziji mogu, već prema konkretnim povredama, a koje mogu biti uzrokovane i pogrešnim činjeničnim utvrđenjima, s obzirom na polivalentnost činjeničnih i pravnih pitanja, optimalno iskoristiti mogućnost pobijanja pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja zbog činjeničnih nedostataka, u okviru bitnih povreda postupka.

4.1.2. Sankcioniranje relativno bitnih povreda odredaba parničnog postupka iz prvostupajске presude koje nisu sankcionirane drugostupajskom presudom

Sudska praksa

- a) Osnovan je revizijski razlog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a učinjen u postupku pred drugostupajskim sudom, jer taj sud nije sankcionirao povredu odredbe čl. 221.a ZPP-a učinjene od strane prvostupajskog suda, a što je imalo za posljedicu nezakonitost pobijane presude. Naime, primjena pravila o teretu dokazivanja iz odredbe čl. 221.a ZPP-a dolazi u obzir samo kada sud na temelju izvedenih dokaza i njihove slobodne ocjene ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, pravno odlučnu, za presuđenje. Nižestupajске presude su ukinute. (VSRH Rev 249/06 od 19. prosinca 2007.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).
- b) Sud je usvojio reviziju zbog relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka

17 *ibid.*, str. 296.

iz čl. 354 st. 1. u vezi s čl. 8., čl. 219., i čl. 221.a ZPP-a u prvostupanjskom postupku, a na što se tužitelj pozvao u žalbi, a kako u odnosu na njih u pobijanoj drugostupanjskoj presudi je sud propustio uzeti ih u obzir i ocijeniti ih, to su obje presude opterećene bitnom povredom odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a i to prvostupanjska presuda opterećena bitnom povredom odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u vezi s odredbom čl. 8., čl. 219. i čl. 221.a ZPP-a, a drugostupanjska presuda opterećena bitnom povredom odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u vezi s odredbom čl. 375 ZPP-a. Stoga su nižestupanjske presude ukinute. (VSRH 2221/11-2 od 7.10.2014.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

4.1.3. Nepravilna ocjena postojanja činjenične neizvjesnosti kao relativno i apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka

Revizija je posredno dopuštena i u odnosu na pogrešno utvrđenje činjenične neizvjesnosti glede neke odlučne činjenice u prvostupanjskoj odluci, ako je kao relativna povreda bila predmet pobijanja u žalbi, a koje povrede drugostupanjski sud neopravdano nije sankcionirao.

Sudska praksa

Nižestupanjski sudovi nisu mogli zaključiti da tužiteljica nije pružila dokaze u odnosu na svoj tužbeni zahtjev slijedom čega su pogrešno primijenili odredbu čl. 221.a i čl. 8 ZPP-a koja je neposredno utjecala na donošenje zakonite i pravilne presude. Na taj način prvostupanjski sud je počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a u vezi s čl. 221.a i čl. 8. ZPP-a), a isto tako i drugostupanjski sud koji nije sankcionirao takvu povredu, već je u cijelosti prihvatio takav zaključak prvostupanjskog suda. Kod toga treba naglasiti da je drugostupanjski sud počinio i bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a, jer u drugostupanjskoj odluci obrazlažući činjenicu da tužiteljica nije dokazala naknadu štete koju potražuje naveo da je tuži-

teljica samo istakla tvrdnju da je opće poznato da je vrijednost dionica na dan tužbe u određenoj novčanoj svoti, a što je u suprotnosti sa stanjem spisa jer se ne radi o tvrdnji tužiteljice, već se radi o tome da je tužiteljica priložila potvrdu nadležne pravne osobe preko koje obavlja promet vrijednosnim papirima (VSRH Rev 1023/10-2 od 14. prosinca 2011.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

4.1.4. Izvođenje predloženih dokaza i ocjena izvedenih dokaza kao pretpostavke za primjenu pravila o teretu dokazivanja Sudska praksa

a) Kraj činjenice da je tužitelj predložio izvođenje dokaza kojima bi se prema njegovoj tvrdnji utvrdile odlučne činjenice i da je izvođenje tih dokaza prvostupanjski sud odbio, a drugostupanjski sud se s tim suglasio, sudovi nisu mogli zaključiti da tužitelj nije dokazao postojanje odlučnih činjenica. Takav zaključak proturječan je stvarnom procesnopravnom stanju. Nadalje, navedeni zaključak sudovi pogrešno temelje na odredbi čl. 221.a ZPP-a.

Dakle, da bi se mogla primijeniti odredba čl. 221.a ZPP-a moraju biti ispunjene dvije pretpostavke:

1. da je sud izveo (predložene) dokaze i
2. da na temelju izvedenih dokaza sa sigurnošću ne može utvrditi neku odlučnu činjenicu.

U procesnopravnoj situaciji kakva je konkretna, kada sudovi nisu izveli dokaze kojima bi se utvrdilo postojanje, odnosno nepostojanje odlučnih činjenica, a koje je tužitelj predložio, odredba čl. 221.a ZPP-a nije se mogla primijeniti (VSRH Revx 636/14-2 od 21. travnja 2015. i Rev-204/07 od 7. ožujka 2007.; <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

b) U procesnopravnoj situaciji kakva je konkretna kada je prvostupanjski sud izveo dokaze kojima bi se utvrdilo postojanje, odnosno nepostojanje odlučnih činjenica, konkretno dokaz saslušanjem tužiteljice, ali ga je propustio ocijeniti u smislu čl. 8. ZPP-a, odredba čl. 221.a ZPP-a nije se mogla primijeniti, pa je učinjena bitna povreda odre-

daba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a, a koja je utjecala na donošenje zakonite i pravilne presude, a budući da drugostupanjski sud tu povredu nije sankcionirao (čl. 369. st. 1. ZPP-a) i sam je učinio istu povredu, a na što tužiteljica osnovano ukazuje sadržajem svoje revizije. Nižestupanjske presude su ukinute. (VSRH Rev 1276/07 od 4. lipnja 2008., <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

4.1.5. Pogrešna primjena materijalnog prava

O relevantnosti određene činjenice ne zaključuje se na osnovi rezultata dokazivanja o njenom postojanju, nego na temelju mjerodavne pravne norme. Koje su činjenice povoljne za parnične stranke proizlazi iz pravne norme. Ako je činjenica dvojbeni, pa je sud pogrešno zaključio koja stranka nosi rizik njene nedokazanosti, time je pogrešno primijenio materijalno pravo o čijoj pravilnoj primjeni žalbeni i revizijski sud paze po službenoj dužnosti.

Sudska praksa

Drugostupanjski sud je odlučujući povodom žalbe i donoseći pobijanu presudu očito izgubio iz vida kako činjenicu da je u ovom postupku teret dokaza, a na okolnost pravne nevaljanosti sporne oporuke bio na tužitelju, kao što je izgubio iz vida i odredbu čl. 221.a ZPP-a, a prema kojoj u slučaju da se sa sigurnošću ne može utvrditi i neka činjenica (u ovom slučaju je li potpis oporučiteljice njezin vlastoručni i je li oporuka odraz njezine stvarne volje) o postojanju činjenica će zaključiti primjenom pravila o teretu dokazivanja.

Kako tužitelj pak tijekom postupka nije dokazao odlučne činjenice o kojima ovisi osnovanost njegovog zahtjeva i baš: da potpis na oporuci nije onaj ostaviteljice, te da oporuka nije odraz volje oporučiteljice, to je primjenom pravila o teretu dokazivanja, te polazeći od odredbe čl. 31. ZN-a zahtjev tužiteljice trebalo ocijeniti neosnovanim (VSRH Rev-1901/2010-2 od 16. studenoga 2011., www.iusinfo.hr).

Neuspjeh stranke u postupku, zbog toga što prema ocjeni suda nije dokazala odlučne činjenice na kojima temelji svoj zahtjev ili prigovor, pa je primjenom pravila o teretu dokazivanja odlučeno na njenu štetu, pokušava se prebaciti na odvjetnika kao punomoćnika stranke, zbog nedovoljne procesne aktivnosti u predlaganju dokaza. Ne zanemarujući i takve procesne propuste, treba uzeti u obzir objektivna ograničenja za poduzimanje parničnih radnji stranaka, s obzirom na inkvizitorne ovlasti suda u upravljanju postupkom (primjena raspravnog načela s inkvizitornom kapom), jer sud odlučuje koje će od iznesenih činjenica biti predmetom dokazivanja i koje će predložene dokaze izvesti.

4.1.6. Dvojbena jednako nedokazano

Znatan dio hrvatske judikature temelji svoje presude prema uspjehu u dokazivanju neke odlučne činjenice u okviru slobodne ocjene dokaza primjenom pravila o teretu dokazivanja. U takvim se slučajevima sudovi pozivaju na primjenu članka 219. st. 1. i 221.a ZPP-a, kao pravila o teretu dokazivanja, prilikom odlučivanja na štetu stranke koja nije uspjela u konkretnom subjektivnom (procesnom) teretu dokazivanja neke odlučne činjenice, zbog pasivnosti ili neuspjeha u dokazivanju, a ako postoji činjenična neizvjesnost, ona se izjednačava s nedokazanošću.

Sudska praksa

Pravilna primjena pravila o teretu dokazivanja obvezuje sud da uzme kao dokazanu onu činjenicu za koju je suprotna strana pružila manje dokaza, ili za koju uopće nije pružila dokaz (VSRH Rev-x 303/13-2 od 7. svibnja 2014., <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

Svrha pravila o teretu dokazivanja jest prevladati činjeničnu neizvjesnost.

U presudama se činjenična neizvjesnost izjednačava s nedokazanošću – dvojbena jednako nedokazano.

Sudska praksa

Pravilo o teretu dokazivanja (čl. 221.a u vezi s čl. 8. ZPP-a) u osnovi obvezuje sud da uzme da nije istinita tvrdnja za istinitost koje se stranka, koja se na određenu činjenicu poziva na svoju korist, nije bila kadra pružiti sudu dovoljno odgovarajućih dokaznih sredstava (idem est non esse aut non probari – svejedno je: ne postojati ili ne biti dokazano).

Kako tužitelj nije pružio dokaze za svoje navode iznesene u tužbi i tijekom postupka pravilno je primijenjeno pravilo o teretu dokazivanja iz čl. 219. st. 1. i 221.a ZPP-a (VSRH Revr-1857/12 od 25. ožujka 2014., <https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

Istovjetno stajalište VSRH-a slijede mnogobrojne odluke, ilustracije radi: Rev-2345/13-3 od 2. prosinca 2014., i Revr 1857/12-2 od 25. ožujka 2014.

U navedenim slučajevima standard dokazivanja preuzima funkciju pravila o teretu doka-

zivanja i pozivanje na članak 221.a ZPP-a jest provizorno.

Izvanredna revizija

Prema odredbi članka 382. st. 2. ZPP-a, u slučajevima kad stranke ne mogu protiv drugostupanjske presude podnijeti redovnu reviziju (čl. 382. st. 1. ZPP-a), mogu podnijeti tzv. izvanrednu reviziju ako odluka ovisi o rješenju nekog materijalnopravnog ili postupovno-pravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

U takvoj reviziji stranka treba određeno naznačiti pravno pitanje zbog kojeg je podnijela reviziju uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava koji se na njega odnose i izložiti razloge zbog kojih smatra da je ono važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni (čl. 382. st. 3. ZPP).

Prema navedenim pretpostavkama može se postaviti određeno pravno pitanje u vezi s pravilnom i zakonitom primjenom pravila o teretu dokazivanja na osnovi članka 221.a ZPP-a. VSRH je rješenjem broj Revx-636/14-2 od 21. travnja 2015. usvojio izvanrednu reviziju podnesenu na temelju članka 382. st. 2. t. 2. zbog nepravilne primjene pravila o teretu dokazivanja i ukinuo drugostupanjsku i prvostupanjsku presudu i predmet vratio prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Revizijski sud u obrazloženju ukidanog rješenja navodi da je riječ o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni, jer je riječ o pitanju o kojem je revizijski sud već zauzeo shvaćanje, ali je odluka drugostupanjskog suda utemeljena na shvaćanju koje nije podudarno s tim shvaćanjem, pa je zbog toga izvanredna revizija osnovana.

U pitanju je shvaćanje revizijskog suda iz odluke Rev-204/07 od 7. ožujka 2007., koja je već navedena u ovom radu, a to je slučaj kada je prvostupanjski sud odbio izvođenje dokaza, a drugostupanjski se s tim suglasio, pa nisu mogli zaključiti da stranka nije dokazala postojanje odlučnih činjenica, te su pogrešno primijenili članak 221.a ZPP-a, jer nisu prethodno

izvedeni predloženi dokazi, bez čega se nije moglo zaključiti da neka činjenica nije sigurno utvrđena. Revizijski je sud zaključio da su sudovi pogrešno postupili kad su odbili dokazne prijedloge stranke, a k tome istovremeno zaključili da nije dokazala tezu iznesenu u svojim navodima.

Izvanredna revizija zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja usvojena je i odlukom VSRH Revx-444/15 od 14. srpnja 2015. (<https://sudska-praksa.hr/pretraga>).

5. Odgovornost odvjetnika kao punomoćnika stranke za (ne)uspjeh u postupku

Neuspjeh stranke u postupku, zbog toga što prema ocjeni suda nije dokazala odlučne činjenice na kojima temelji svoj zahtjev ili prigovor, pa je primjenom pravila o teretu dokazivanja odlučeno na njenu štetu, pokušava se prebaciti, u pravilu, na odvjetnika kao punomoćnika stranke, zbog nedovoljne procesne aktivnosti u predlaganju dokaza. Ne zanemarujući i takve procesne propuste, treba uzeti u obzir objektivna ograničenja za poduzimanje parničnih radnji stranaka, s obzirom na inkvizitorne ovlasti suda u upravljanju postupkom (primjena raspravnog načela s *inkvizitornom kapom*), jer sud odlučuje koje će od iznesenih činjenica biti predmetom dokazivanja i koje će predložene dokaze izvesti. U okviru načela otvorenog pravosuđenja trebalo bi i skrenuti pozornost stranci koja nosi teret dokazivanja na nedostatke prezentiranog činjeničnog supstrata, kako bi na siguran način utvrdio odlučne činjenice. Osim navedenog, treba uzeti u obzir, ograničenja dispozicija stranaka, iz dualističkog uređenja prvostupanjskog postupka, procesne prekluzije, nemogućnost afirmacije konkretnog subjektivnog tereta dokazivanja, zbog ograničenog kontradiktornog raspravljanja na glavnoj raspravi, proširene reformacijske ovlasti drugostupanjskih sudova odlučivanja prema stanju spisa, bez stranaka, te relativizaciju istine u postupku. Stoga, kada je pragmatični cilj postupka što je moguće ranije njegovo okončanje, konkretno mogu biti neutemeljene sumnje kako je odvjetnik izgubio parnicu, jer nije predložio sve dokaze i dokazao istinu, simplificirano, zato što nije dobro vodio

parnicu. No, upravo zato procesni aktivizam u prvostupanjskom postupku najbolja je osnova za argumentirane žalbene i revizijske razloge, ne isključujući u određenim slučajevima arbitrarne primjene prava i podnošenje ustavne tužbe, radi uspješnog sankcioniranja pobijane odluke sudova utemeljene na pogrešnoj primjeni pravila o teretu dokazivanja, a koje odluke mogu biti i u neskladu s jamstvom na pravično suđenje.

6. Zaključna razmatranja

Pogrešna primjena pravila o teretu dokazivanja iz članka 221.a ZPP-a u prvostupanjskoj i drugostupanjskoj presudi može se odnositi na pravilnost zaključka o činjeničnoj neizvjesnosti, s jedne strane, i izboru, tumačenju i primjeni pravila o teretu dokazivanja, s druge strane. Zbog toga, pogrešna primjena može biti polivalentna i imati značenje bitne povrede postupka i greške u suđenju.

Možemo razlikovati dvije procesne situacije.

U okviru prve procesne situacije, dio judikature ostaje na doktrinarnim pozicijama primjene pravila o teretu dokazivanja, ali uz potpunu dominaciju subjektivnog tereta dokazivanja do zaključenja glavne rasprave. Ako sud prilikom odlučivanja, na temelju izvedenih dokaza, ne formira sigurno uvjerenje, o nekoj odlučnoj činjenici, o njenom (ne)postojanju zaključit će na temelju pravila o objektivnom teretu dokazivanja, prema članku 221.a ZPP-a.

Žalbeni i revizijski sud pogreške u primjeni tereta dokazivanja, u pravilu, kvalificiraju kao procesnopravne i materijalnopravne povrede i to: relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka, na temelju članaka 354. st. 1. u vezi s 221.a i 219. st. 1. ZPP-a, i u određenim slučajevima, apsolutno bitne povrede iz članka 354. st. 2. t. 11. ZPP-a, a u manjoj mjeri kao pogreške u primjeni materijalnog prava.

Druga procesna situacija, jest ona u kojoj dio judikature u parničnom postupku opće pravilo o teretu dokazivanja, u značenju subjektivnog tereta dokazivanja, izvodi iz normativnog iskaza članka 219. st. 1. ZPP-a, kao procesni teret supstanciranja činjeničnog i dokaznog materijala. Ako sud ocijeni da stranka na kojoj leži teret dokazivanja nije uspjela dokazati odlučnu činjenicu(e), gubi parnicu, a dvojbene

činjenice, u pravilu, se smatraju nedokazanim. U takvoj procesnoj situaciji standard dokaza, u pravilu, preuzima funkciju pravila o teretu dokazivanja. Sudovi u navedenom slučaju zaključuju, *idem non esse aut non probari – svejedno je: ne postojati ili biti nedokazano*. Pobijanje konkretnih odluka zbog pogrešne primjene pravila o teretu dokazivanja (čl. 221.a ZPP-a), u navedenoj procesnoj situaciji jest otežano, zbog suštinskog, neopravdanog, derogiranja njihove primjene, pa treba, ovisno o konkretnoj odluci, kombinirati sve zakonske razloge pobijanja. Odmak od slova Zakona (čl. 219. st. 1. i 221.a ZPP-a), kao kreativna aktivnost suda, opravdanom afirmacijom subjektivnog tereta dokazivanja, može se tolerirati do granice koja

ne dovodi u pitanje pravnu sigurnost, koja jest, općenito, urušena i relativizacijom određenih procesnih vrijednosti u parničnom postupku.¹⁸

Bitno je da su sudovi prepoznali snažni potencijal pravila o teretu dokazivanja i da njihova pravilna primjena doprinese kvaliteti parničnog postupka. Do normativnog usklađenja primjene subjektivnog tereta dokazivanja, na osnovi dominantne primjene raspravnog načela i objektivnog tereta dokazivanja prema članku 221.a ZPP-a, važno je postići jedinstvo sudske prakse radi pravne sigurnosti.

¹⁸ Šagovac, A., *Urušavanje pravne sigurnosti u parničnom postupku*, Novi informator, br. 6446 od 28.11.2016.

INSOLV-INFO[®]
TEHNOLOGIJA IUS-INFO

INSOLV-INFO prati promjene Vaših poslovnih subjekata!

INSOLV-INFO je najpouzdaniji sustav **automatiziranog praćenja** koji prikuplja objave sa svih izvora (**e-oglasne ploče, Narodnih novina, Fina-e, sudskog registra**), provjerava i uspoređuje s Vašom listom klijenata te Vas **dnevno obavještava** o promjenama:

INSOLVENCISKIH POSTUPAKA

SUDSKOG REGISTRA

INFORMACIJA O BANKOVNIM RAČUNIMA

Samo kod nas podatke prikuplja i obrađuje stručni tim pravnika sa vrhunskom IT podrškom kako bi Vam se dostavile potpune i pouzdane informacije.

IUS SOFTWARE d. o. o.

Tuškanova 37, 10 000 Zagreb

T. 01 5999 918 F. 01 5999 919 E. info@insolvinfo.hr

www.insolvinfo.hr

Prijedlog izmjena Zakona o žigu s obzirom na prijenos žiga registriranog na ime trgovačkog zastupnika

Sadašnje stanje hrvatske regulative

Prema Zakonu o žigu, u slučaju kada trgovački zastupnik ili predstavnik podnese prijavu žiga nositelja žiga bez njegova odobrenja, isto predstavlja osnovu za prigovor i ništavnost žiga, osim u slučaju kada trgovački zastupnik ili predstavnik opravda svoj postupak (čl. 6. st. 8. i čl. 49. st. 2. t. 5. Zakona o žigu, NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11).

Prema sadašnjim odredbama Zakona o žigu, nositelj žiga nema pravnu osnovu za prijenos žiga, već jedino može podnijeti prigovor (do registracije žiga neće doći) ili podnijeti zahtjev za proglašenje žiga ništavnim. U potonjem slučaju, kad je žig proglašen ništavnim, smatra se da su njegovi učinci ništavni od dana podnošenja prijave za registraciju žiga (*ex tunc*).

Regulativa Europske Unije

Uredbom Vijeća 207/2009 u članku 18. bilo je predviđeno da kada je žig CTM (*dan danas EUTM, nap. a.*) registriran na ime trgovačkog zastupnika ili predstavnika osobe koja je nositelj tog žiga, bez odobrenja nositelja tog žiga, potonji ima pravo zahtijevati prijenos žiga u njegovu korist, osim ako takav zastupnik ili predstavnik opravda svoj postupak. Člankom 8. stavak 3. iste Uredbe predviđeno je bilo da se takav žig na temelju prigovora nositelja žiga neće registrirati, člankom 11. zabranjena je uporaba takvog žiga od strane trgovačkog zastupnika, a člankom 53. propisana je mogućnost proglašenja ništavnosti žiga.

Uredbom 2015/2424 Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. godine izmijenjena je temeljna Uredba za EUTM (Europski

žig, dalje u tekstu EUTM, žig EU) 207/2009. Uredbom 2015/2424 uvedene su nove opcije za prijenos žigova EUTM-a.

Novim člankom 18. Uredbe tako je predviđeno da:

Prijenos žiga registriranog na ime trgovačkog zastupnika

1. Kada je žig EU-a registriran na ime trgovačkog zastupnika ili predstavnika osobe koja je nositelj tog žiga, bez odobrenja nositelja žiga, potonji ima pravo zahtijevati prijenos žiga EU-a u svoju korist, osim ako takav zastupnik ili predstavnik opravda svoj postupak.
2. Nositelj može prema stavku 1. ovog članka zahtjev za prijenos podnijeti sljedećim subjektima:

(a) Uredu, u skladu s člankom 53. stavkom 1. točkom (b), umjesto zahtjeva za proglašenje žiga ništavnim;

(b) sudu za žigove Europske unije (*sud za žigove EU-a*) iz članka 95., umjesto protutužbe za proglašenje ništavnim na temelju članka 100. stavka 1.

Predmetna odredba Uredbe stupa na snagu s odgodom, odnosno tek 1. listopada 2017. godine.

Slijedom istoga, nositelj žiga kojem je trgovački predstavnik ili zastupnik bez odobrenja podnio žig moći će direktno EUIPO-u (Europski ured za intelektualno vlasništvo) podnijeti zahtjev za prijenos žiga, ili takav zahtjev podnijeti sudu za žigove Europske unije. Države članice Europske unije određuju Sud za žigove Europske unije iz čl. 95. Uredbe. Prema Zakonu o žigu, predmetna nadležnost je u Republici Hrvatskoj povjerena Trgovačkom

Piše:

Luka Jelčić,
odvjetnik u Zagrebu

Prema sadašnjim odredbama Zakona o žigu, nositelj žiga nema pravnu osnovu za prijenos žiga, već jedino može podnijeti prigovor (do registracije žiga neće doći) ili podnijeti zahtjev za proglašenje žiga ništavnim. U potonjem slučaju, kad je žig proglašen ništavnim, smatra se da su njegovi učinci ništavni od dana podnošenja prijave za registraciju žiga (ex tunc).

sudu u Zagrebu (čl. 67. Zakona o žigu). Direktivom (EU) 2015/2436 Europskog Parlamenta i Vijeća od 16.12.2015. godine o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima, člankom 13. stavkom 1. predviđeno je:

1. Ako je žig registriran na ime trgovačkog zastupnika ili predstavnika osobe koja je nositelj tog žiga bez odobrenja nositelja žiga, nositelj žiga ima pravo na jedno ili oboje od sljedećega:

- (a) osporavati upotrebu žiga od strane njegova trgovačkog zastupnika ili predstavnika;
- (b) zahtijevati prijenos žiga u svoju korist.

Pojedine države članice Europske unije dužne su donijeti zakone i druge propise radi usklađivanja s navedenom odredbom Direktive do 14. siječnja 2019. godine.

Mišljenje o promjeni Zakona o žigu

Imajući u vidu trenutnu raspravu o promjenama Zakona o žigu, smatram da se Zakon o žigu mora uskladiti s predmetnom Uredbom i Direktivom u ovom ciklusu promjena, te nositeljima žiga dati pravo da pred Državnim zavodom za intelektualno vlasništvo, kao i pred Trgovačkim sudom u Zagrebu, imaju opciju da prenesu žig u svoje vlasništvo u slučajevima kada je njihov trgovački zastupnik odnosno predstavnik podnio prijavu ili

registrirao žig bez njihova odobrenja, a da ne mogu opravdati njihov postupak.

Ovo je posebno važno iz razloga što je u žigovnom pravu vrlo bitan datum prijave žiga koji omogućava potencijalno ranije pravo nad drugim žigovima. Iz tog bi se razloga omogućilo nositeljima žiga da vrate izgubljena prava koja su im oduzeta prijavom ili registracijom žiga trgovačkog zastupnika, koja je napravljena u zloj vjeri.

Kriteriji prema kojima se utvrđuje poslovni odnos nositelja žiga i trgovačkog predstavnika

Pitanje koje se postavlja jest: na koji način će Državni zavod za intelektualno vlasništvo odnosno Sud utvrditi da je riječ o odnosu nositelja žiga i trgovačkog predstavnika ili zastupnika. Takav će odnos biti definiran kao bilo kakav poslovni odnos gdje jedna strana zastupa interese druge strane¹. Ključni element je povjerenički odnos između nositelja žiga i trgovačkog zastupnika, u kojem ne treba postojati ugovorni odnos – on se može zaključiti iz drugih okolnosti. Vremenski, taj raniji poslovni odnos morao bi biti u važnosti ili da je istekao neposredno prije podnošenja zahtjeva. Teritorijalno, on se mora odnositi na područje Europske Unije.¹ Za žigove registrirane pred

¹ Predmetne smjernice se odnose na novi promijenjeni članak 18., temeljem Uredbe 2015/2424, José A. Garrido Otaola, 24. siječnja 2017. godine, Seminar EUIPO-a

DZIV-om i u sklopu promjena Zakona o žigu, teritorijalno bi se ograničenje moglo primjenjivati unutar granica Republike Hrvatske. Nositelj žiga trebao bi dokazati da je on stvarni vlasnik žiga, bilo registracijom bilo gdje u svijetu ili stjecanjem prava putem uporabe. Oспоравани žig ne mora biti identičan ranijim žigovima, već je dovoljno da postoji sličnost između njih.¹

Trgovački zastupnik mogao bi se braniti da je imao suglasnost nositelja žiga, bilo izričitu bilo prešutnu.¹

Taj pravni institut ima svoje izvore u čl. 6. septies Pariške konvencije²:

1. *Ako zastupnik ili predstavnik osobe koja je nositelj žiga u jednoj zemlji Unije podnese prijavu za registraciju žiga na svoje ime u jednoj zemlji ili više zemalja Unije bez ovlaštenja toga nositelja žiga, nositelj žiga ima pravo podnijeti prigovor na zahtijevanu registraciju ili zahtijevati njezino poništenje ili, ako zakon zemlje to dopušta, prijenos te registracije na njegovo ime ako taj zastupnik ili predstavnik ne opravda svoj postupak.*
2. *Uz iznimku odredaba iz gore navedenog stavka 1., nositelj žiga ima pravo podnijeti prigovor na upotrebu svoga žiga od strane svoga zastupnika ili predstavnika ako nije dao ovlaštenje za tu upotrebu.*
3. *Nacionalno zakonodavstvo može predvidjeti razuman rok u kojemu nositelj žiga mora ostvariti prava predviđena u ovome članku.*

Predmetna je odredba ubačena u konvenciju prilikom izmjena na konferenciji u Lisabonu iz 1958. godine.

Pojedine presude iz Europskog prava koje mogu poslužiti kao smjernice

U odluci T-6/05, 'Def-Tec/OHIM', Sud prvog stupnja Suda Europske unije, u točki 38. se navodi: Članak 8/3 uredbe 40/94 je stvoren kako bi spriječio zloupotrebu žiga od stra-

ne trgovačkog zastupnika, s obzirom da bi zastupnik mogao iskoristiti znanje i iskustvo stečeno tijekom njegovog poslovnog odnosa sa vlasnikom i slijedom istoga neopravdano iskoristiti trud i ulaganje koje je vlasnik žiga sam napravio.

Odluka T-262-09, Safariland/OHIM, Sud Europske unije, točka 64: *Vežano za naziv trgovački zastupnik ili predstavnik kao što se koristi u članku 8(3) Uredbe 207/2009, smatra se da – kao što je navedeno u OHIM-ovim smjernicama – u slučajevima u kojima su trgovački zastupnici podnijeli prijavu žiga bez odobrenja, takvi termini se moraju interpretirati u širem smislu, tako da pokriju sve odnose koji se temelje na ugovornoj obvezi u kojima jedna strana zastupa interese druge strane, neovisno o tome na kakav način je odnos nositelja žiga / temeljnog nositelja na jednoj strani, i podnositelja žiga na drugoj strani definiran. Na temelju tih smjernica, za potrebe članka 8/3 Uredbe 207/2009 dovoljno je da postoji neki odnos trgovačke suradnje između ugovornih strana koji jača povjerenički odnos namećući podnositelju prijave žiga – bilo eksplisitno ili implicitno – opću dužnost povjerenja i vjernosti interesima nositelja žiga / temeljnog nositelja. Neovisno o tome, neka vrsta dogovora mora postojati.*

U odluci Žalbenog vijeća Ureda za harmonizaciju na unutrašnjem tržištu od dana 7. studenoga 2007. godine, R 1245/2005-4, u točki 26. stoji: *...Ratio Članka 8/3 Uredbe o CTM-u i članka 6. septies Pariške konvencije jest da spriječi situaciju gdje bi trgovački predstavnik, u državi A, trebao oglašavati robu zaštićenu žigom i štiti interese nositelja žiga iz države B, a koji koristi prijavu žiga u državi A kao oružje protiv nositelja žiga (iz države B, nap. a.), npr. da prisili nositelja žiga da nastavi poslovnu suradnju s trgovačkim predstavnikom te da ga spriječi od ulaska na tržište u državi A.*

Slijedom svega gore navedenoga, smatram kako postoji osnova i potreba za umetanjem predmetnog pravnog instituta u najnovije promjene Zakona o žigu.

² Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva (1883.), stupila na snagu u Republici Hrvatskoj 8. listopada 1991.

Uz dopuštenje urednika časopisa «Odvjetnik» Odvetniške zbornice Slovenije, objavljujemo tekst «Prisežem, da ću poziv odvjetnika obavljati savjesno, pošteno i dostojanstveno», autorice Rije Krivograd. Tekst je objavljen u časopisu «Odvjetnik» broj 1 (79) 2017. godine .

»Prisežem, da ću poziv odvjetnika obavljati savjesno, pošteno i dostojanstveno«

Piše:

.....
Rija Krivograd,
 odvjetnica u Mariboru,
 predsjednica Regionalne skupštine odvjetnika u Mariboru i članica Upravnog odbora Odvjetničke skupštine Slovenije

Preveo:

.....
Zvonko Šeb

Temeljne karakteristike odvjetničkog poziva jednake su ili slične u mnogim državama svijeta, a njihovo je najveće postignuće to da odvjetnici bave odvjetništvom kao slobodnom profesijom. Svako pravo u sebi nosi i odgovornost prema profesiji koju obavljaš, kao i prema društvu u kojem djeluješ. Poslanje odvjetnika oduvijek je bilo isprepletano s poslanjem svih sudionika u pravosudnom sustavu. Upravo je zato važno sudjelovanje odvjetnika u kreiranju takve socijalne, političke i opće društvene klime koja svakome pojedincu jamči ostvarivanje njegovih prava.

Kao što za vladavinu prava, odnosno za pravnu državu, presudnu važnost ima neovisno sudstvo, tako su za odvjetnika, osim njegova znanja koje se, dakako, pretpostavlja, najvažniji njegov moralni stav i neporočnost. Svi odvjetnikovi postupci trebali bi biti takvi da opravdavaju povjerenje u njegovo poslanje, da će pošteno i savjesno obavljati odvjetničku profesiju. Samo štiteći ugled odvjetništva svaki će pojedini odvjetnik i svi oni zajedno, ostvariti svoje osnovne ciljeve.

Odvjetništvo je na slovenskom teritoriju od 1849. godine nadalje bilo regulirano zakonom, a članstvo u Odvjetničkoj komori od 1868. godine bilo je obavezno, tko nije bio član Komore, nije mogao obavljati odvjetni-

ki posao. Još i danas mi odvjetnici odlučujemo o tome tko ispunjava uvjete za obavljanje odvjetničke djelatnosti. Odlučujemo također i o tome tko više ne ispunjava uvjeti za to da bi ostao u našim redovima.

Uvijek nanovo uzburka duhove ispunjavanje jednog od uvjeta koji daje pravo na obavljanje odvjetničke profesije, tj. točka 7. članka 25. Zakona o odvjetništvu (ZOdv), koji propisuje da odvjetnik može biti samo onaj tko je pouzdan za obavljanje odvjetničke profesije. Zahtjev za ispunjavanje uvjeta da je odvjetnik pouzdan, vrijedi za cijelo razdoblje njegova obavljanja odvjetničke profesije, a ne samo pri upisu, kao što pogrešno misle neke kolege. To je uvjet koji moraš ispunjavati cijelo vrijeme da bi zadržao pravo i povlasticu "biti odvjetnik".

U prvom stavku članka 27. Zakona o odvjetništvu piše:

Nije pouzdan za obavljanje odvjetničke profesije onaj tko je bio osuđen za kazneno djelo, zbog kojeg je moralno nedostojan za obavljanje odvjetničke profesije, ili onaj tko se ponaša tako da je na temelju njegova ponašanja moguće opravdano zaključiti da neće pošteno i savjesno obavljati odvjetničku profesiju.

Citirani zapis ne ostavlja prostor za lažnu solidarnost među kolegama, koja je, nažalost,

postala loša praksa. Počesto, naime, u neformalnim razgovorima, pri na brzinu ispijenoj kavi, od kolega slušam kritike na račun etičkih ili moralnih stavova nekog odvjetnika, na njegov nekorektan rad i odnos, pa zatim kritike na rad Komore i njenih tijela, jer da ne činimo dovoljno za disciplinu u svojim redovima. A kad sugovornika uljudno pitam je li možda poduzeo nešto u tom smjeru, je li možda osudio ponašanje takvog kolege, odgovor je, naravno, negativan.

Možda bi bilo dovoljno samo prijateljski podsjetiti kolegu koji krši Kodeks odvjetničke profesionalne etike ili druge propise, ili podnijeti prijavu Komori odnosno povjerenstvu za etiku, ali malo je onih koji bi se željeli javno eksponirati. No svaki pojedinac u našim redovima trebao bi biti svjestan da neprihvatljivo ponašanje svakog odvjetnika koji nečasno ili bezobzirno obavlja odvjetničku profesiju, zbog toga ne zaslužuje povjerenje. Takvi pojedinci stvaraju lošu u javnosti lošu sliku odvjetništva, zbog čega su svi stigmatizirani. Stalne promjene u zakonodavstvu, koje ne uspijevaju doživjeti ozbiljnu sudsku praksu, sve veća konkurencija na svim područjima našeg rada, uvijek sve zahtjevnije stranke, velika financijska nedisciplina na tržištu, sve to prouzročilo je promjene u odvjetništvu i posljedično smo se promijenili i mi odvjetnici. Ali to nije izgovor za odabir stranputica i prečaca. U tim vremenima nije teško postati odvjetnikom. Teško je ostati dobar i pošten odvjetnik, s unutarnjim kompasom koji je namješten u pravom smjeru. Počesto se može čuti da odvjetništvo više nije elitna profesija vrijedna poštovanja. Možda smo takvom poimanju nehotice pridonijeli i mi sami. Možda sa svojom pasivnošću ili šutnjom ostavljamo dojam da nas se to ne tiče. Iako bismo trebali biti zabrinuti, jer Komora sama ne može disciplinirati prijestupnike. Komora smo svi mi. Dakle, svatko od nas na svoj je način suodgovoran prema za anomalije koje se javljaju u našim redovima.

Kad se sjetim svojih početaka prije više od četvrt stoljeća, prva mi je misao sjećanje na ondašnji osjećaj ponosa koji me preplavio kad sam bila primljena u odvjetničke redo-

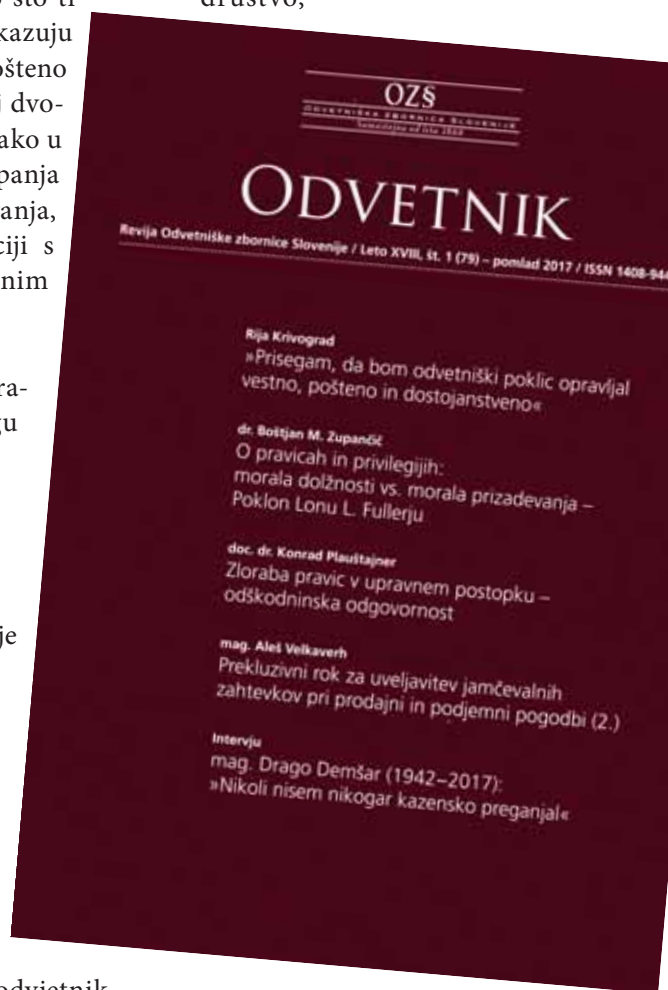
ve, kao i i poštovanje koje sam osjećala od kolega koji su me primili u svoju sredinu. Imala sam vjeru i povjerenje, imala sam ideale, i činilo mi se da mogu promijeniti svijet. Sada sam zahvalna da svijet nije promijenio mene. Ne znam točno što se dogodilo na tom profesionalnom putu, ali sada mi se često događa da osjećaj ponosa bude zamijenjen osjećajem srama kad shvatim da u svojim redovima imamo čak i kolege koji togu ne bi smjeli nositi. Poštovanje je, naime, proces, priznanje je nešto što ti

društvo, kolege istranke iskazuju onda kad radiš pošteno i etično, u sudskoj dvorane i izvan nje, kako u postupcima zastupanja i pravnog savjetovanja, tako i u interakciji s kolegama i državnim tijelima.

Možda su neki od naših kolega zaboravili na našu prisegu i upisu, na zavjet koji bi morao biti svet: *«Prisežem da ću poštivati pravni poredak Republike Slovenije i odvjetničku profesiju obavljati savjesno pošteno i dostojanstveno»*. Poštenje i dostojanstvo nisu nešto što se samo po sebi podrazumijeva, zato ne može biti odvjetnik

baš svaki diplomirani pravnik s položenim državnim ispitom. Upravo poštenje i dostojanstvo odvjetnika ključne su moralne vrijednosti, svojevrsna dodana vrijednost koja opravdava poslanje "biti odvjetnik".

Nema riječi koje ne bi bile napisane nekada ranije, pa ću završiti s mišlju Seneka: ne treba se bojati da bi u vrlini nečega bilo previše, jer mjera je već u njoj samoj.

Kolokacije u jeziku prava

Što s posrnutim bankama – bail them out ili bail them in?

Piše:

Ivana Bendow
prof.

Da ste me prije tri godine pitali kako se na engleskom kaže sanacija banaka, preporučila bih vam dva jednakovrijedna naziva na koje sam redovito nailazila na stranicama Financial Timesa i Economist: *bank rescue* i *bank rehabilitation*. Za uobičajen način na koji se sanacija provodi (metodu, postupak, tehniku, sredstvo, instrument) rekla bih da se naziva *bail-out*. Danas, nakon stupanja na snagu Direktive o oporavku i sanaciji banaka (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD, 2014/59/EU), odgovaram drugačije: sanacija banaka je *bank resolution*, a način na koji se provodi je *bail-in*. Znači li to da nazive *rescue*, *rehabilitation* i *bail-out* treba zaboraviti? Nikako! Treba samo imati na umu da je *resolution* u značenju sanacije (riječ, kao što znamo, ima i druga, dapače učestalija značenja) u uporabi isključivo u kontekstu prava Europske unije. Za ostatak svijeta – i za sve medije, uključujući i europske – i dalje vrijede *rescue* i *rehabilitation*. I dalje ćemo, dakle, na stranicama Financial Timesa i Economist čitati naslove poput *Italian government plans state rescue of Veneto banks*; *UK hits break-even on £20bn Lloyds Bank rescue*; *Proposal to rehabilitate Export Bank*, itd.

Velika novost koju uvodi spomenuta Direktiva sastoji se u tome da se teret sanacije, koji se ranije pokrivaio iz državnog proračuna, drugim riječima od novca poreznih obveznika (*bail-out*), sada prvenstveno prebacuje na leđa dioničara i vjerovnika propadajuće banke (*bail-in*). Sa stanovišta terminologije, zanimljivo je da taj novi način sanacije, u Direktivi nazvan instrument sanacije, *bail-in tool*, u službenoj hrvatskoj verziji (ako se tekst na EUR Lexu ima smatrati službenim) nije preveden, nego se svih 94 puta pojavljuje u obliku “*bail-in instrument*”. Tako je u Direktivi, a u Zakonu o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava (NN 19/15) nazvan je “instrument unutarnje sanacije”. I eto još jedne terminološke neusklađenosti

između europskih i domaćih propisa! Bilo kako bilo, jednostavna definicija tog novog sanacijskog instrumenta glasi: “*A bail-in is rescuing a financial institution on the brink of failure by making its creditors and depositors take a loss on their holdings. A bail-in is the opposite of a bail-out, which involves the rescue of a financial institution by external parties, typically governments using taxpayers’ money.*”

Samo imajući u vidu sve dosad rečeno možemo razumjeti novinski naslov iz Financial Timesa iz srpnja prošle godine, koji glasi: *Renzi ready to defy Brussels and bail out Italy’s troubled banks*. Tadašnji talijanski premijer odlučio je ne pokoriti se direktivi Bruxellesa (*to defy* – prkositi, ne pokoriti se) i sanirati banke iz sredstava državnog proračuna. Poruka iz naslova ovako je pojašnjena u tekstu članka: *Matteo Renzi, the Italian prime minister, is determined to intervene with public funds if necessary despite warnings from Brussels and Berlin over the need to respect rules that make creditors rather than taxpayers fund bank rescues.*

Pretpostavka pokretanja sanacije je, dakako, da društvo propada ili će vjerojatno propasti – *the company is failing or likely to fail*. Riječ *failing* učestalo se javlja i u atributivnoj funkciji (*a failing company, a failing bank, a failing institutions, a failing firm*), pa je u hrvatskom tekstu Direktive upravo tako i prevedena: “propadajuće društvo”. Imenicu *failure*, koja u kontekstu o kojem danas govorimo znači propast/propadanje, a u nekom drugom neuspjeh (*success or failure*), već sam ranije preporučila pažnji čitatelja Odvjetnika zbog njenog velikog tvorbenog potencijala u kojem ostvaruje i treće značenje: svaka omissija/nečinjenje je *failure*, npr. neodaziv pozivu suda je *failure to appear*, neizvršavanje sudske odluke *failure to comply with a court decision*, itd. Vrijedno je na ovom mjestu spomenuti i frazu koja je stekla status krilatice: za trgovačko društvo od sistemskog

O autorici:

Ivana Bendow, profesorica engleskog jezika, autorica je dvaju rječnika u nakladi Školske knjige. Pisanje (novinarstvo i esejistiku) studirala je na University of Massachusetts u Sjedinjenim Američkim Državama.

značaja za gospodarstvo države i financijsku stabilnost šire zajednice kaže se da je preveliko da bi se dopustilo da propadne: *it's too big to fail*. Svjedoci smo u posljednje vrijeme jednog značajnog primjera trgovačkog društva koje

je *too big too fail*, pa bismo u sljedećem broju Odvjetnika mogli reći nešto više o prinudnoj upravi. Kažem "nešto više", jer se dio kolokacija koje slijede nužno javlja i u kontekstu prinudne uprave (*administration*).

banka koja propada, nezdrava banka a failing bank, a bank in distress, an ailing bank

društvo koje propada ili će vjerojatno propasti a company which is failing or likely to fail

biti na rubu propasti to be on the brink of failure

biti doveden na rub propasti to be brought to the brink of failure

institucija u postupku sanacije the institution under resolution

učinkovita sanacija an effective resolution, an effective rescue, an effective rehabilitation

trgovačko društvo od sistemskog značaja a company of systemic importance

moгуće posljedice propasti the potential consequences of the failure, the consequences that the failure may have

ozbiljno ugroziti gospodarstvo to cause serious disturbance to the economy

dovesti do financijske nestabilnosti to lead to financial instability

tijelo zaduženo za sanaciju the resolution authority, the body responsible for rehabilitation

odrediti tijelo zaduženo za sanaciju to designate a resolution authority

sanacija na teret državnog proračuna bail-out

sanacija na teret dioničara i vjerovnika, unutarnja sanacija bail-in

instrumenti sanacije resolution tools, rescue instruments

instrumenti financijske stabilizacije financial stabilisation tools

primijeniti instrument unutarnje sanacije to apply the bail-in tool

osnivanje prijelazne institucije the setting up of a bridge institution

pretvorba duga u vlasnički kapital debt-

to-equity conversion, debt-to-equity swap

dokapitalizacija recapitalisation

prodati održive dijelove institucije to sell the viable portions of the institution

prodaja privatnom kupcu sale to a private sector purchaser

prodaja poslovanja ili dionica institucije the sale of the business or shares of the institution

prodaja bez pristanka dioničara sale without the consent of shareholders

prihod od prodaje the proceeds of the sale

ostvarivanje ciljeva sanacije the achievement of the resolution objectives

odgovarajući plan oporavka an adequate recovery plan

plan reorganizacije poslovanja a business reorganisation plan

detaljan plan utemeljen na realnim pretpostavkama a detailed plan based on realistic assumptions

nastaviti poslovati to keep operating as a going concern

sposobnost trajnog poslovanja, održivost the ability to survive as a going concern, viability

osigurati trajnost poslovanja društva to keep the company operating as a going concern, to maintain the company as a going concern

privremeno vlasništvo države temporary public ownership

likvidacija liquidation, winding up

razmotriti mogućnost likvidacije institucije to consider winding up the institution, to consider liquidation as an option

prestati poslovati i biti likvidiran to cease to operate and to be wound up

poštovati načelo jednakog postupanje prema vjerovnicima to respect the *pari passu* treatment of creditors

Dativ, lokativ i instrumental, sličnosti i razlike

Piše:

.....

izv. prof. dr. sc.
Marko Alerić

Nastavljamo s opisom značenja i uloge padeža u hrvatskom jeziku. U članku objavljenom u prošlom broju bilo je riječi o prvoj skupini sličnih padeža: nominativu, genitivu i akuzativu. Drugoj skupini sličnih padeža pripadaju dativ, lokativ i instrumental. Dativ i lokativ i u jednini i u množini imaju isti oblik, a u množini isti oblik kao i dativ i lokativ množine ima i instrumental. I u ovom nam je članku cilj prenijeti važne podatke o padežima kako bismo usvojili njihov pravilan oblik i izbjegli najčešća odstupanja (pogreške, nepravilnosti) koja se javljaju prilikom njihovu upotrebe.

Dativ je treći padež. Odgovara na pitanja: *komu?* (kad dativ označava nešto živo) i *čemu?* (kad dativ označava nešto neživo). Dativ češće dolazi bez prijedloga, npr. *Dolazi mi*, *Otišao je prijatelju*, ali može doći i s prijedlozima, a to su prijedlozi: *k/ka*, *nasuprot*, *suprot*, *unatoč*, *usprkos*. Prijedlog *nasuprot* znači 'na suprotnoj strani', prijedlog *unatoč* 'protivno čemu', a prijedlog *usprkos* 'prkoseći čemu, unatoč nečijoj volji'.

Pravilno je, npr. *nasuprot meni*, *nasuprot njemu*, *nasuprot njoj*, *usprkos tome* a nepravilno je *nasuprot mene*, *nasuprot njega*, *nasuprot nje*, *usprkos toga*, npr. pravilno je *Usprkos tome nešto im je ipak zajedničko*, a nepravilno je *Usprkos toga nešto im je ipak zajedničko*.

Ispred riječi koje počinju suglasnicima *k*, *g*, *h* uz prijedlog *k* dolazi samoglasnik *a* pa prijedlog mijenja oblik u *ka*. Pravilno je npr. *ka gradu*, *ka kuli*, *ka Hvaru*, a nije pravilno *k gradu*, *k kuli*, *k Hvaru*.

Uz glagole *lagati* i *obratiti se* dolazi dativ, a ne akuzativ. Zato je pravilno 'lagati kome', a ne 'lagati koga'. Pravilno je, npr. *Znali smo da nam je lagao*, a nije pravilno *Znali smo da nas je lagao*. Također je pravilno, npr. *Trebao si se obratiti direktoru tvrtke* (dativ), a nije pravilno *Trebao si se obratiti na direktora tvrtke* (akuzativ).

Lokativ je šesti padež. Odgovara na pitanja: *o kome?* (kad lokativ označava nešto živo) i *o čemu?* (kad lokativ označava nešto neživo). Lokativ uvijek dolazi s prijedlozima: *u*, *na*, *o*, *po*, *pri*, *prema*.

Iza glagola *dogovoriti* riječi (imenice, zamjenice, pridjevi) pravilno ne dolaze u akuzativu, nego u lokativu. Tako nije pravilno *dogovoriti sastanak*, nego *dogovoriti se o sastanku* ili *dogovoriti se za sastanak*.

Iza glagola *svjedočiti* riječi pravilno ne dolaze u akuzativu, nego u dativu, odnosno u lokativu. Tako nije pravilno *svjedočiti nekadašnji sjaj*, nego *svjedočiti o nekadašnjem sjaju* (pravilno je i *svjedočiti nekadašnjem sjaju*, ali je značenje 'biti svjedok tome').

Uz glagol *očitovati se* pravilno ne dolaze prijedlog *kroz(a)* i akuzativ, nego samo lokativ ili instrumental. Tako nije pravilno *očitovao se kroz svoj govor*, a pravilno je *očitovao se u svome govoru* ili *očitovao se svojim govorom*.

Uz glagol *ovisiti* riječi iza prijedloga pravilno ne dolaze u genitivu, nego u lokativu. Tako nije pravilno *ovisi od nas*, nego *ovisi o nama*, npr. *izlječenje ovisi o pravodobnom liječenju*. Nije pravilno *Način oslovljavanja ovisi i od*

O autoru

Izv. prof. dr. sc. Marko Alerić diplomirao je na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a zatim magistrirao i doktorirao. Na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu zaposlen je kao profesor. Stalni je stručni suradnik Radio Sljemena u emisiji "Hrvatski naš svagdašnji". Suautor je knjige "Hrvatski u upotrebi".

dobi, nego Način oslovljavanja ovisi i o dobi.

Nisu pravilni ni izrazi *govoriti (raspravljati) po čemu* i *govoriti (raspravljati) po pitanju*, nego *govoriti (raspravljati) o čemu* i *govoriti (raspravljati) o pitanju*. Tako, npr. nije pravilno *govoriti (raspravljati) po pitanju stanja u društvu*, nego *govoriti (raspravljati) o pitanju stanja u društvu* ili *govoriti (raspravljati) o stanju u društvu*.

Instrumental je sedmi padež. Odgovara na pitanja: *s kim?* (za živo) i *s čim?* (za neživo). Dolazi bez prijedloga ili s prijedlozima: *s/sa, među, nad, pod, pred, za*.

U instrumentalu jednine najčešći je nastavak *-om*, npr. *knjigom, brodom, majkom*. Nastavak *-om* mijenja se u *-em* iza riječi koje završavaju suglasnicima *č, ć, dž, đ, š, ž, lj, nj, j, c, št, žd, palatalima*, npr. pravilno je *poljem, kraljem, novcem, ocem, stricem, plaštem, duždem*.

Kad instrumental označava sredstvo, onda dolazi bez prijedloga *s/sa*. Pravilno je: *pisati olovkom, rukovati strojem, putovati brodom (vlakom, automobilom), brisati rupcem, rezati nožem, uhvatiti rukom, pokazivati prstom, vidjeti očima, slušati ušima, počastiti ručkom, biti obuzet radošću, biti obliven znojem, biti iznenađen nečijim postupkom*. Nepravilno je: *pisati s olovkom, rukovati sa strojem, putovati s brodom (vlakom, automobilom)* itd.

Uz glagole *dopuniti, hraniti, hvaliti se, koristiti se, pisati, platiti, raspolagati, služiti se* nije pravilno, jer se radi o sredstvu, upotrijebiti prijedlog *s/sa*. Pravilno je, dakle, *dopuniti bocu uljem, hraniti se povrćem, hvaliti se uspjehom, koristiti se pogodnostima, pisati olovkom, platiti novcem, raspolagati imovinom, služiti se kartom*.

Nije pravilno: *dopuniti bocu s uljem, hraniti se s povrćem, hvaliti se s uspjehom, koristiti se s pogodnostima, pisati s olovkom, platiti s novcem, raspolagati s imovinom, služiti se s kartom*.

Kad instrumental označava društvo, onda ispred njega dolazi prijedlog *s/sa*. Pravilno je: *Otputovati s prijateljem; odnijeti sa sobom; biti s njim zadovoljan; upoznati se s njima*.

U većini slučajeva, kad se instrumentalom

označava društvo, ispred riječi u instrumentalu dolazi prijedlog *s*, npr. *s tobom, s vama, s takvom prilikom*.

Prijedlog *sa* dolazi ispred riječi koje počinju suglasnicima *s, š, z, ž*, npr. *sa snijegom, sa šumom, sa zemljom, sa ženom*, ispred suglasničkih skupina, *ps, ks, bd, bz, cm, cv, čk, čv, čm, džb, kć, ks, pč, pš, pt, tk, tm* i dr., npr. *sa psom*, ispred jednosložnih riječi, npr. *sa dva, sa tla, sa mnom*; ispred riječi koje se ne dekliniraju, ne sklanjaju, npr. *Riječ počinje sa m*.

Kad instrumental označava način (popratne okolnosti), onda uz njega dolazi prijedlog: *s/sa*, npr. *Dočekali su ih s velikom radošću; učinili su to s obzirom na veliku nagradu*. Nije pravilno: *Dočekali su ih velikom radošću; učinili su to obzirom na veliku nagradu*.

Imenica *temelj* u instrumentalu glasi *temeljem*, a ne *temeljom*. Imenice *put* i *kut* u instrumentalu jednine glase *putom* i *kutom*. Ipak, imenica *put* u instrumentalu glasi *putem* kada ima značenje priloga, kao npr. u rečenici *Možete mi se javiti putem govorne pošte*.

Imenice ženskoga roda koje u nominativu završavaju na nulti morfem (∅), npr. *umjetnost, radost, stvar, riječ*, zatim imenice koje završavaju na *-o* koje je postalo od *-l*, npr. *misao* i zbirne imenice s nastavkom *-ad*, npr. *burad, momčad, štenad* u instrumentalu imaju dva pravilna nastavka: nastavak *-i* i nastavak *-ju*.

U instrumentalu je, dakle, pravilno: *radosti i radošću (radost + ju > radošću), stvari i stvarju, riječi i riječju*.

Imenice ženskoga roda koje u nominativu završavaju na palatal (*č, ć, dž, đ, š, ž, lj, nj, j, c, št, žd*) u instrumentalu imaju pravilan nastavak *-u* ili nastavak *-i*, a ne nastavak *-ju*. Zato u instrumentalu nije pravilno *noćju, obiteljju, jesenju* nego *noći (noću), obitelji (obitelju), jeseni*.

U normativnim se priručnicima preporučuje da I jd. s nastavkom *-ju* imaju imenice ženskoga roda uz koje ne dolaze pridjevi i prijedlozi, kako bi bilo jasnije u kojem je imenica padežu jer gotovo svi ostali padeži tih imenica završavaju nastavkom *-i* (G, D, V, L), npr. preporučuje se da rečenica glasi: *Tijelo treba protrljati solju*, a ne *Tijelo treba protrljati soli*.

Dana 17. svibnja 2017. godine pred predsjednikom Hrvatske odvjetničke komore odvjetničku prisegu dali su:

PAULINA BAČE
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

MAJA BOŠKO
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZADRU.

**SENDI BUŽLETA
KATAVA**
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

LJUBICA ČUBELA
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

**TEA ČURKOVIĆ-
FABIJANIĆ**
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

**NIKOLA
FADLJEVIĆ**
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

PAVLA IVANČIĆ
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

TOMISLAV LOKAS
Odobren upis
na sjednici
Izvršnog odbora
8. svibnja 2017.
godine, sa
sjedištem ureda
u ŠIBENIKU.

MIRO MARINOVIĆ
Odobren upis
na sjednici
Izvršnog odbora
8. svibnja 2017.
godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

**IRENA MATOŠIĆ
BIJELIĆ**
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

**TAMARA
OBRADOVIĆ
MAZAL**
Odobren upis
na sjednici
Izvršnog odbora
8. svibnja 2017.
godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

**VEDRANA
PERIŠIN**
Odobren upis
na sjednici
Izvršnog odbora
8. svibnja 2017.
godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

OLGA PEROVIĆ
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u UMAGU.

JOSIP PETKOVIĆ
Odobren upis
na sjednici
Izvršnog odbora
8. svibnja 2017.
godine, sa
sjedištem ureda
u ŠIBENIKU.

MELANI POLINČIĆ
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

MARTINA PUŠIĆ
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

MARINA SABLJIĆ
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

MARIJAN SENTE
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

STELA TURSAN
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u VARAŽDINU.

**MARINELA
VUKSAN**
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

MAJA ZVAČKO
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

ČASLAV ŽAJA
Odobren upis na
sjednici Izvršnog
odbora 8. svibnja
2017. godine, sa
sjedištem ureda
u ZAGREBU.

*Predsjednik HOK-a
Robert Travaš s novim
članovima*

Željko Andrijević (1950. - 2017.)

Željko Andrijević rođen je 1. siječnja 1950. godine u Donjoj Gračenici gdje je završio osnovnu školu. Nakon završene gimnazije u Kutini, upisao je Pravni fakultet u Zagrebu na kojem je diplomirao 1979. godine. Iste godine zaposlio se u Općinskom javnom tužiteljstvu Kutina kao pripravnik, a nakon položenog pravosudnog ispita 1981. godine imenovan je zamjenikom Općinskog javnog tužitelja u Kutini.

Željko Andrijević upisan je u Imenik odvjetnika Hrvatske odvjetničke komore 24. ožujka 1987. godine sa sjedištem kancelarije u Kutini.

Željko Andrijević brisan je iz Imenika odvjetnika Hrvatske odvjetničke komore 2014. godine. Preminuo je u ožujku 2017. godine.

